

ULUSLARARASI
MÜLTECİ
KONGRESİ
2018
İSTİŞARE
RAPORU

MART 2018

ULUSLARARASI MÜLTECİ KONGRESİ 2018
İSTİŞARE RAPORU

MART 2018

Teşekkürler

Uluslararası Mülteci Kongresi 2018'in Yürütme Kurulu, bu işiştare sürecine katılmayı kabul eden tüm kurum ve şahıslara içtenlikle teşekkürlerini sunmaktadır; zira bu kurum ve şahısların sürece katılım konusunda ortaya koydukları istek ve paylaştıkları görüş ve perspektifler olmadan bu süreci gerçekleştirmek mümkün olmazdı.

Bu rapor, Evan Easton-Calabria, Mia Tong ve Ceren Topgul tarafından hazırlanmıştır. Yürütme Kurulu, raporu hazırlayanlara ve ayrıca, Ayman Abulaban, Didem Aksoy, Amer Alkayed, Meryem Aslan, Ahmet Ceran, Muhtar Cokar, Metin Corabatir, Ravda Nur Cuma, Eda Demirhan, Gokcen Durutas, Beyza Dut, Aysegul Ekmekci, Gokhan Erkutlu, Sana Mustafa, Cigdem Nas ve Josephine Whitaker Yılmaz dahil olmak üzere, araştırma tasarımı, veri toplama, veri analizi, taslak ve raporun gözden geçirilmesi aşamalarına katkıda bulunmuş olan herkese teşekkürlerini sunar.

Daha fazla bilgi almak ya da bu rapora ilişkin yorumlarınızı iletmek için, lütfen, refugee.congress.2018@gmail.com adresinden Yürütme Kurulu'yla temasa geçin.

İçindekiler

Yönetici Özeti	1
Çalışmaya Genel Bakış	1
Önemli Bulgular: En Önemli Politika Öncelikleri	1
Önemli Bulgular: Politika Yapma Süreçlerine Katılım ve Dahil Olma Tecrübeleri	2
Önemli Bulgular: Sivil Toplumun Politika Yapma Süreçlerine Dahil Edilmesine İlişkin Öneriler	2
Giriş	3
Bağlam	3
Arka Plan ve Hedefler	4
İstişare Sürecinde Kullanılan Yöntem	4
Çevrimiçi Anket	4
Derinlemesine Mülakatlar	5
Yöntemin Sınırlamaları	5
Önemli Bulgular	6
Bölüm 1: En Önemli Politika Önceliklerinin Analizi	6
En Önemli Politika Öncelikleri (Cevap seçeneği sunulan anket sorusu)	6
En Önemli Politika Öncelikleri (Cevap seçeneği sunulmayan anket sorusu)	8
Derinlemesine Mülakatlardan Elde Edilen Veriler: Mülteci Öncelikleri	9
Politika Öncelikleri Üzerine Görüşler	13
Ulusal ve Uluslararası Kuruluşlardan Beklentiler	14
En Az Ele Alınan Politika Konuları	15
Bölüm 2: Mültecilerle ilgili Ulusal ve Uluslararası Politika Süreçlerine Katılım	18
Politika Yapma Süreçlerine Katılım ve Dahil Olma Tecrübeleri	18
Küresel Mülteci Mutabakatı (KMM) Sürecine Dahil Olma Tecrübeleri	19
Katılımcıların KMM Sürecine Katılımlarıyla İlgili Sınırlamalar	20
Sonuç	22
Ek 1. Anket Soruları	23
Ek 2. İstişare Mülakatı Yönergesi	27

Yönetici Özeti

Bu rapor, İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (IGAM), İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (IKGV), Hayata Destek (STL), Ravda Nur Derneği, Asil Vakfı, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV), Eğitim Reformu Girişimi (ERG), İktisadi Kalkınma Vakfı (IKV), Network for Refugee Voices (NRV), Türkiye Mülteci Konseyi ve Oxfam arasındaki işbirliği ile düzenlenen Uluslararası Mülteci Kongresi 2018 için yürütülen istişareye dayanmaktadır. Rapor, aralarında ulusal organizasyonların, mülteci ve kadın organizasyonlarının ve diğer organizasyonların bulunduğu sivil toplum kuruluşları ile gerçekleştirilen 475 anket ve 79 derinlemesine mülakattan elde edilen bulgulara dayalı bir dizi konuyu kapsamaktadır. Rapor, bu bulguların paylaşılması yoluyla, Uluslararası Mülteci Kongresi süreci için tematik politika pozisyonları ve tavsiyelerinin geliştirilmesine önemli ve somut bir girdi sağlamayı amaçlamaktadır. Rapor, özellikle mülteci organizasyonları ile ulusal organizasyonların mültecilere ilişkin uluslararası politika yapma süreçlerindeki temsiline ve bu süreçler üzerindeki etkilerinin artmasını desteklemeyi amaçlar. Bu rapor ayrıca, Küresel Mülteci Mutabakatı (KMM) sürecindeki ve diğer ilgili politika yapma süreçlerindeki daha resmi kanallar aracılığıyla da paylaşılabilir.

Çalışmaya Genel Bakış

- » 15 Aralık 2017 ile 1 Mart 2018 tarihleri arasında Arapça, İngilizce, Fransızca, İspanyolca ve Türkçe dillerindeki 20 sorudan oluşan çevrimiçi anket, toplam 475 katılımcı tarafından cevaplanmıştır. Ankette mültecilerin öncelikleri, uluslararası ve ulusal politika öncelikleriyle ilgili görüşleri, Küresel Mülteci Mutabakatı gibi politika yapma süreçlerine daha önceki katılımları ve Uluslararası Mülteci Kongresi'nin yanı sıra gelecekteki politika yapma süreçlerine katılıma karşı ilgileri hakkında sorular yöneltilmiştir.
- » 2018'in Ocak ve Şubat aylarında 79 kuruluşla derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Mülakatlara katılanlar, mültecilerin ve politika yapımcıların öncelikleri, ulusal ve uluslararası politika yapımcılardan beklentiler ve politika yapma süreçlerine katılımla ilgili sorulara cevap vermiştir.
- » Çalışmada, kartopu yöntemi kullanılarak, ankete ve mülakata katılan diğer kuruluşların yardımıyla, daha önceden bilinmeyen organizasyonlar belirlenmiş ve bu organizasyonlarla iletişime geçilmiştir. Böylesi bir durum göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışma bütün ülkeleri ve organizasyon türlerini temsil eden bir nitelik taşımamaktadır.

Önemli Bulgular: En Önemli Politika Öncelikleri

Mülteciler için en fazla önem arz eden politika öncelikleriyle ilgili elde edilen bulgular, mültecilerin temel ihtiyaçlarının ele alınmasının yanı sıra geçim kaynakları ve eğitim gibi alanlarda daha uzun vadeli destek ihtiyacına işaret etmektedir. Dünyanın dört bir yanındaki ülkelerde yer alan organizasyonlardan ankete katılanların genel olarak yasal istihdama erişim konusuna odaklanmaları, mültecilerin yasal iş imkanları konusunda karşılaştıkları kısıtlamaların genel niteliğini ortaya koymakta ve böylelikle de mültecilere yardım konusunda iyileştirilmesi gereken önemli bir alanı temsil etmektedir.

En önemli politika öncelikleriyle ilgili cevap seçeneği sunulan bir anket sorusunda, hizmetlere erişim, cevaplar arasında tüm organizasyon türleri tarafından en üst sıraya koyulmuştur (%49,9) ve bunu iradeleri dışında ülkelere geri dönmeye karşı korunma (%36,2), yasal istihdam imkanlarına erişim (%34,1) ile birlikte yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim (%33,9) takip etmiştir. En önemli politika öncelikleriyle ilgili cevap seçeneği sunulmayan bir anket sorusunda ise yasal istihdam imkanlarına erişim (%43,2) en fazla bahsedilen husus olmuştur ve bunu eğitime erişim (%27,8) ile yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim (%22,5) takip etmiştir. Kadın organizasyonlarından ankete katılanlar, yasal istihdam imkanlarına erişimi (%33,3), en önemli konu olarak belirtmiştir ve bunu eğitime erişim (%20) ile toplumsal cinsiyet/toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar (%20) takip etmiştir. Cevap seçeneği sunulan anket sorusu söz konusu olduğunda, kadın organizasyonlarından ankete katılanlar toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti (%46,7) en önemli öncelik olarak belirlemişlerdir ve bunu yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık (%43,3), kadınların istihdama erişimi (%43,3) ve dil engelleri (%43,3) takip etmiştir. Cevap seçeneği sunulmadığı durumda, bütüncül ve uzun vadeli bir politika çerçevesinin bulunmaması (%22,4) mülteci organizasyonlarını temsil eden katılımcılar tarafından en fazla bahsedilen öncelik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mülakatlardan elde edilen veriler, anketlerden elde edilen verilerin çoğunu destekler niteliktedir ve mülakatlardan

elde edilen veriler doğrultusunda, tüm organizasyon türlerine göre mültecilerin en önemli önceliklerinin eğitime erişim (mülakatlarda 43 kez söylenmiştir), yasal istihdam imkanlarına erişim (39) ile yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim (36) olduğu tespit edilmiştir. Hem ankette hem de mülakat cevaplarında bahsedildiği üzere, yasal istihdama erişim, yasal statünün tanınması ve belgelere erişim hususlarının tutarlı bir şekilde önem arz etmesi, dünyanın dört bir yanındaki mülteciler açısından bu konuların oluşturduğu öncelikli ihtiyacı vurgulamaktadır.

Önemli Bulgular: Politika Yapma Süreçlerine Katılım ve Dahil Olma Tecrübeleri

Mülakat yapılan organizasyonların/uzmanların yarısından fazlası (79 katılımcı arasından 49'u), kurumlarının düzenlenen ulusal ve/veya uluslararası toplantılara katılma, gruplara üye olma ve karar alma süreçlerine doğrudan dahil olma gibi farklı yöntemler aracılığıyla ve farklı seviyelerde politika yapma süreçlerine dahil olduklarını belirtmişlerdir. Uluslararası konferanslara/toplantılara katılım (23) mültecilerle ilgili karar alma süreçlerine katılımı ilgili temel yöntem olarak belirtilmiştir. Buna rağmen, bu süreçlere *doğrudan* dahil olunması hem ulusal hem de uluslararası seviyede düşük düzeydedir. Çarpıcı bir biçimde görülmektedir ki mülteci organizasyonlarının sadece ikisi (38 organizasyon arasından) mültecilerle ilgili uluslararası karar alma süreçlerine doğrudan dahil olmuşlardır ve bunların sadece dördü bu süreçlere ulusal seviyede dahil olduklarını belirtmişlerdir. Bu, mültecilerin uluslararası mülteci rejimine katılımları konusunda yakın zamanda yapılan çağrılara rağmen, istişare anketine katılan organizasyonların ulusal ve uluslararası karar alma süreçlerine katılımları konusunda önemli bir eksiklik olduğunu göstermektedir.

Genel olarak, istişare sürecinden elde edilen bulgular katılımcılar arasında KMM'nin geliştirilme sürecine orta düzeyde bir katılım olduğuna ve bu süreçte gerçekleşen istişarelere düşük düzeyde katılım gösterildiğine işaret etmektedir. Anketi cevaplayanların dörtte biri, KMM'nin geliştirilme sürecine katılmışlardır. Fakat derinlemesine mülakatlara göre, 79 organizasyondan sadece sekizi Küresel Mutabakat süreçlerine doğrudan ya da dolaylı olarak katılmışlardır. Bunlardan ikisi mülteci organizasyonu iken aralarında hiçbir kadın organizasyonu bulunmamaktadır.

Anketi cevaplayanlar arasında KMM'nin geliştirilme sürecine katılmamış olan tarafların bakış açısından, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) yönettiği bu süreç son derece dışlayıcı olarak değerlendirilmektedir. Anket katılımcıları, süreçten haberdar olmamalarını (%26,1), katılım göstermeleri için davet edilmemiş olmalarını ya da kendilerine danışılmamış olmasını (%14,3) ve sürecin küçük, yerel, hak temelli olan ya da BMMYK ile beraber çalışmayan organizasyonları dışlamasını (%6,1), bu sürece dahil olmamalarının sebepleri olarak belirtmişlerdir. Mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerden ve ulusal organizasyonlardan ankete katılanların yaklaşık üçte biri, süreçten haberdar olmadıklarını belirtmişlerdir. Katılım fırsatının olmaması da, ülkelerin sürece katılım gösterebilmesinin önünde aynı oranda engel teşkil etmektedir (%8-9). Diğer organizasyon türlerine kıyasla, mülteci organizasyonlarından ankete katılanlar için katılım için davet edilmemek veya danışılmamak (%22,9) ve kurumları ile ilgili kısıtlamalar (%11,4), öncelikli kaygılar arasında yer almaktadır.

Önemli Bulgular: Sivil Toplumun Politika Yapma Süreçlerine Dahil Edilmesine İlişkin Öneriler

Politika yapıcıların ulusal ve uluslararası mülteci politikalarının geliştirilmesi sürecine sivil toplumun da dahil olmasını nasıl sağlamaları gerektiğiyle ilgili olarak derinlemesine mülakata katılanlar tarafından en sıklıkla önerilen hususlar şunlardır: sivil toplum kuruluşlarının (STK'ların) konferanslara ve toplantılara davet edilmesi (9); STK'lar ve mültecilerle ortaklıkların desteklenmesi ve kurulması (6); bu gruplarla açık diyalogların teşvik edilmesi (6); STK'lara yönelik (doğrudan) fonların temin edilmesi (5); mültecilerin ve mülteci organizasyonlarının (5), kadınların ve kadın organizasyonlarının politika yapma süreçlerine dahil edilmesi (3); STK'ların ve mültecilerin politika yapma süreçlerine katılmaları için gerekli olan becerileri geliştirmelerine yönelik yatırım yapılması (3) ve bu grupların süreçlere katılımının kolaylaştırılması için yeni yaklaşımların ya da araçların geliştirilmesi (3). Gelecekte BMMYK ve diğer uluslararası organizasyonlarla ilişki kurmak için tercih edilen mekanizma konusunda görüşleri sorulduğunda, anketi cevaplayanlar ağırlıklı olarak öngördükleri mekanizmaları ve kimler tarafından katılım sağlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca söz konusu mekanizmaların; işbirliği, izleme, politika geliştirme ve projelerin yürütülmesi gibi beklenen amaçlarından bahsetmişlerdir.

Giriş

Bu rapor, Uluslararası Mülteci Kongresi 2018 için yürütülmüş olan istişareye dayanmakta ve çevrim içi anket ile derinlemesine mülakatlar aracılığıyla toplanan verileri sunmaktadır. Raporun genel amacı, söz konusu istişare sürecinden elde edilen bulgulara ilişkin bir analiz ortaya koymaktır.

Özel olarak ise, raporun hedefleri şunlardır:

1. İstişarenin önemli bulgularını; mülteci organizasyonları, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları, BM kuruluşları, devlet kurumları ve özel sektör dahil olmak üzere, geniş bir paydaş yelpazesine paylaşmak;
2. Süreç kapsamında danışılan kurum ve bireylerin profilleri, bakış açıları ve politika önceliklerine ilişkin fikir çeşitliliğini yansıtmak;
3. Uluslararası Mülteci Kongresi süreci çerçevesinde tematik politika öncelikleri ve tavsiyeleri geliştirilmesi için somut bir girdi elde etmek.

Bağlam

Dünyanın halihazırda büyük olan ve büyümeye devam eden mülteci nüfusunun dağılımı son derece orantısızdır. Dünyadaki mültecilerin %84'ü düşük ve orta gelir seviyesine sahip ülkelerde ikamet etmektedir.¹ Dünyanın en zengin altı ülkesi tüm mültecilerin %9'undan azını barındırırken, en az gelişmiş ülkeler toplam mülteci nüfusunun neredeyse üçte birine ev sahipliği yapmaktadır.² Bu rakamlar, uluslararası mülteci rejiminin en zayıf noktalarından birinin, yani mültecilerin korunması ile ilgili sorumlulukların devlet aktörleri ve uluslararası aktörler arasında adil bir şekilde dağıtılmadığına işaret etmektedir. Eylül 2016'da kabul edilen Mülteciler ve Göçmenlere ilişkin New York Bildirisi ve bunu takip eden Küresel Mülteci Mutabakatı (KMM) geliştirme süreci, büyük ölçekli mülteci hareketlerine cevap verilmesi ve uluslararası sorumluluk paylaşımı için yeni normatif çerçeveler geliştirilmesi konusunda daha kapsamlı, öngörülebilir ve güvenilir bir yaklaşım yaratılmasına yönelik bir fırsat sunmaktadır.

Dünyanın dört bir yanından sivil toplum kuruluşları (STK'lar), mültecilerle ilgili uluslararası politika yapma sürecini etkilemek için yıllardır yoğun çaba sarf etmektedir. Küresel Mutabakat süreci – ve diğer uluslararası karar alma süreçleri – mültecilere ilişkin politikaların planlanması ve tasarlanmasına yönelik katkı sağlamaları için STK'lara bazı fırsatlar sunmuştur. Ne var ki, bu fırsatlar genellikle geçici olmuştur. Söz konusu çabalar, mültecilerin ve ev sahibi toplumların politika yapma tartışmalarına ve müzakerelerine dahil edilmelerini sağlayacak bir mekanizmanın yaratılmasını mümkün kılamamıştır. En çok mülteciye ev sahipliği yapan ülkelerdeki mülteciler ile ev sahibi toplumlar bu süreçlerde yeterince temsil edilmemişlerdir. Örneğin, Eylül 2016'da gerçekleştirilen Mülteciler ve Göçmenler Zirvesi'ne katılan organizasyonların sadece %4'ü mültecilere ev sahipliği yapan başlıca 5 ülkeden gelmekteydi.³ Uluslararası sınırlar arasında gerçekleşen zorunlu göçten en çok etkilenen insanlar olmaları itibarıyla, mültecilerin, bu mültecilere ev sahipliği yapan toplumların ve bunları temsil eden kuruluşların Küresel Mutabakat ve diğer uluslararası politika yapma süreçlerinin şekillendirilmesinde öncü bir rol oynamaları kritik öneme sahiptir.

Arka Plan ve Hedefler

Aralık 2017'de, Türkiye Mülteci Konseyi, İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (IGAM) ve Oxfam, sekiz diğer örgütten⁴ oluşan bir yürütme kuruluyla birlikte, mültecilerin ve onlara ev sahipliği yapan toplumların uluslararası ve ulusal politika yapma süreçlerine katılımlarını arttırmaya yönelik mevcut çalışmalara katkı sağlamak üzere tasarlanmış bir uluslararası sivil toplum istişare ve politika geliştirme süreci başlatmıştır.

1. <http://www.unhcr.org/5943e8a34.pdf>

2. <http://www.unhcr.org/globaltrends2016/>

3. Zirveye katılımı onaylanan STK'ların yayınlanan listesine dayalı olarak (şuradan ulaşılabilir: https://refugeemigrants.un.org/sites/default/files/20160823173049_0.pdf). Ev sahipliği yapılan mültecilerin toplam sayısına dayalı olarak mültecilere ev sahipliği yapan ilk 5 ülke şunlardır: Türkiye, Pakistan, Lübnan, İran ve Uganda (UNHCR, 2017).

4. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (IKGV), Hayata Destek (STL), Ravda Nur Derneği, Asil Vakfı, Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV), Eğitim Reformu Girişimi (ERG), İktisadi Kalkınma Vakfı (IKV) ve Network for Refugee Voices.

Projenin amacı, uluslararası sınırlar arasında gerçekleşen zorunlu göçten en çok etkilenen bu paydaşların bakış açılarının politika yapma süreçlerine dahil edilmesini kolaylaştırmaktır. Proje, bu paydaşların, uluslararası mülteci politikalarına daha fazla ve etkin şekilde yön vermelerini sağlayacak bir paradigma değişikliğine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. İstişare ve işbirliğine dayalı bu politika geliştirme sürecinin katılımcı ve kapsayıcı tasarımı, mülteci organizasyonlarıyla mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerdeki ulusal STK'ların görüşlerindeki ortak noktaları belirlemeyi ve uluslararası politika yapma süreçlerinde vurgulanacak ortak politika pozisyonları oluşturmayı hedeflemektedir. İstişare ve politika geliştirme süreci, mültecilere ev sahipliği yapan dünyanın başlıca ülkelerinden bazılarında, diğer bir deyişle Türkiye, Lübnan, Pakistan, İran, Uganda, Etiyopya, Ürdün, Almanya, Kongo Demokratik Cumhuriyeti (KDC), Çad ve Kenya'da bulunan mülteci organizasyonlarına, ulusal STK'lara, akademik çevreye ve diğer önemli paydaşlara odaklanmaktadır.⁵ Ayrıca proje, bu ülkelerdeki en iyi uygulamaların ve alınan derslerin altını çizmeyi hedeflemektedir. Proje, nihai olarak, uluslararası mülteci rejimiyle ilgili süregiden pozitif katılımı devam ettirmeye ve politika yapma süreçleriyle ilgili çalışmalarındaki ilerlemeyi izlemeye yönelik bir mekanizmanın geliştirilmesini de desteklemeyi amaçlamaktadır.

İstişare Sürecinde Kullanılan Yöntem

İstişare süreci, çok dilli çevrimiçi anketten ve bir dizi derinlemesine mülakattan oluşmuştur.⁶ Bu süreci, bahsedilen çevrimiçi ve çevrimdışı araçlar vasıtasıyla elde edilen bilgilerin analizi takip etmiştir. Araçların her ikisi de mültecilerin, mültecilere ev sahipliği yapan toplumların ve ülkelerin yaşamlarını etkileyen uluslararası ve ulusal mülteci politikalarıyla ilgili olarak, mülteci organizasyonları, düşünce kuruluşları ve akademik çevreler dahil, STK'ların ve daha geniş kapsamlı uluslararası toplumun birbirlerinden farklılaşan ve birbirlerine benzeyen bakış açılarına ışık tutmak üzere tasarlanmıştır.

Kapsamlı bir istişare süreci yürütmek ve dünyanın dört bir yanındaki kuruluşlara ulaşmak için proje ekibi, yürütme kurulunun ağırları da dahil olmak üzere bir dizi ulusal ve uluslararası STK'nın ağırlarından faydalanmıştır. Proje ekibi aynı zamanda mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerdeki mülteciler ile birlikte ya da onlar için çalışan mülteci organizasyonlarını ve sivil toplum kuruluşlarını belirlemek için kapsamlı bir haritalama çalışması yürütmüştür. İstişare sürecinin tamamında kartopu tekniği kullanılmıştır; bu teknikle, ankete ve mülakata katılan kuruluşlar daha önce belirlenemeyen kuruluşların tespit edilmesini sağlamıştır. Daha sonra bu kuruluşlara başvurulmuştur. Bu tekniğin sınırlamaları nedeniyle, istişare sürecinden elde edilen sonuçlar dünyanın tamamındaki bütün STK'ların ya da tüm mülteci organizasyonlarının bakış açılarını temsil etmemektedir. Örneğin, 79 mülakat katılımcısının 30'unu Türkiye'den katılımcıların oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye bu süreçte diğer ülkelere göre daha fazla temsil edilmiştir. Ne var ki, her ülke eşit düzeyde temsil edilmese de, istişare sonuçları mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelere bazılarında mülteci organizasyonları ile ulusal STK'ların bakış açıları ve öncelikleri ile ilgili güvenilir bilgiler temin etmektedir.

Mültecilerle ilgili konulara yön veren politikaları ve mülteci öncelikleri ile ilgili farklı bakış açılarını ve tecrübeleri anlamak için çevrimiçi anketten ve derinlemesine mülakatlardan elde edilen tüm bulgular ülke, cinsiyet ve organizasyon türüne göre analiz edilmiştir (bu organizasyon türlerine mülteci organizasyonları, ulusal, uluslararası organizasyonlar ve kadın organizasyonları dahil edilmiştir.) Aşağıdaki bölümlerde, çevrimiçi anket ve derinlemesine mülakatlar ile ilgili daha fazla bilgi verilmektedir.

Çevrimiçi Anket

15 Aralık 2017 ile 1 Mart 2018 tarihleri arasında erişilebilen çevrim içi anket, Arapça, İngilizce, Fransızca, İspanyolca ve Türkçe dillerinde yayınlanmıştır. Anket, cevaplayıcıların mülteci öncelikleri, ve uluslararası ve

5. Bu ülkeler hem ev sahipliği yaptıkları mülteci sayısına hem de kendi nüfuslarına kıyasla ev sahipliği yaptıkları mülteci nüfusu oranına göre 2017'de yayımlanan mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelere ilişkin veriye dayalı olarak seçilmiştir.

6. Mümkün olan durumlarda, "anket katılımcıları" ve "mülakat katılımcıları" şeklinde atıfta bulunmak suretiyle anket ile mülakatların bulgularını birbirlerinden ayırmaya çalıştık.

ulusal politika önceliklerine ilişkin görüşleri, KMM sürecine şimdiye kadarki katılımları ve Mayıs 2018'de gerçekleştirilecek olan Uluslararası Mülteci Kongresinin yanı sıra gelecekteki politika yapma süreçlerine katılım konusundaki düşünceleri ile ilgili 20 açık uçlu ve cevap seçeneği sunulan sorudan oluşmuştur (bakınız Ek 1). Anket aracılığıyla toplanan veriler, SPSS istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Toplam 475 kişinin doldurduğu anketin cevapları, mültecilere ev sahipliği yapan başlıca dokuz ülkeden ve toplamda 47 ülkeden cevaplayıcıların görüşlerini kapsamaktadır. Anketi cevaplayanların bağlı oldukları kurumların yaklaşık olarak yarısı ulusal organizasyonlar, %10'u mülteci organizasyonları ve %9'u uluslararası organizasyonlardır. Kadın organizasyonları, toplam veri setinin %6'sını oluşturmaktadır. Kadınlar ve erkekler ayrı ayrı anketi cevaplayanların üçte birini oluşturmaktadır.⁷

Derinlemesine Mülakatlar

2018'in Ocak ve Şubat aylarında geniş bir yelpazeye yayılan farklı organizasyonlarla derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Mülakata katılanlara mültecilerin ve politika yapımcıların öncelikleri, ulusal ve uluslararası politika yapımcılardan beklentileri, mülteci organizasyonlarıyla bağlantıları, politika yapma süreçlerine şimdiye kadarki katılımları ve devam etmekte olan politika istişare ve geliştirme sürecine katılım göstermek için istekli olup olmadıkları konularında sorular yöneltilmiştir (bakınız Ek 2). Proje ekibi, toplamda 79 derinlemesine mülakat yapmıştır. Bu mülakatlar, mültecilere ev sahipliği yapan başlıca 10 ülkenin 9'unda yer alan organizasyonların yanı sıra 11 diğer ülkede yer alan organizasyonlarla gerçekleştirilmiştir.⁸ Bu kapsamda proje ekibi, 38 mülteci organizasyonu, 37 ulusal organizasyonla, 4 uluslararası organizasyonla ve 9 kadın organizasyonu mülakat yapmıştır. Katılımcıların 43'ü erkek, 29'u kadın olmakla beraber 4 mülakatta her iki cinsiyetten katılımcı bulunmuştur.

Yöntemin Sınırlamaları

- » İstişare sürecine katılım, haritalama ve profesyonel ağlar aracılığıyla erişilebilen organizasyonlarla sınırlıdır. Dolayısıyla, çalışma tüm ülkeleri ya da tüm organizasyon türlerini (örneğin, mülteci organizasyonlarını) temsil etmemektedir. Kadın organizasyonları göreceli olarak istişare sürecinde daha az temsil edilmiştir.
- » Türkiye'deki organizasyonlar, mültecilere ev sahipliği yapan diğer başlıca ülkelerdeki organizasyonlara kıyasla, istişare sürecinde daha yüksek bir oranda temsil edilmiştir.
- » Anketin yayımlandığı diller, bazı ülkelerdeki sivil toplumun sürece katılımıyla ilgili engeller yaratmış olabilir.
- » Sınırlı internet erişimi bazı durumlarda, özellikle de mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerin bazılarında sürece katılımı etkilemiş olabilir.

7. Katılımcıların %30'u ikamet ettikleri ülke, cinsiyet ve organizasyon türü ile ilgili soruları cevaplamamıştır.

8. Derinlemesine mülakatların 65'i mültecilere ev sahipliği yapan başlıca 10 ülkenin 9'undaki organizasyonlarla gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerin dağılımı şu şekildedir: Türkiye (30); Almanya (5); Uganda (6); Lübnan (6); Ürdün (6); Pakistan (7); İran (1); Kenya (3); Çad (1). 14 mülakat ise Avustralya, Bulgaristan, Yunanistan, Irak, Sudan, Singapur, Endonezya, Filipinler, Hollanda, Güney Kore ve ABD'nin dahil olduğu diğer ülkelerdeki organizasyonlarla gerçekleştirilmiştir.

Önemli Bulgular

Bölüm 1: En Önemli Politika Önceliklerinin Analizi

Bu bölüm, hem anket hem de mülakat verilerinden elde edilen bulgulara göre kuruluşların temel politika önceliklerini ortaya koymaktadır. Veri setlerinden elde edilen bulgular büyük oranda örtüşmektedir; yasal istihdam ile eğitime erişim, iki veri setinde de en önemli beş politika önceliği arasında yer almaktadır. Genel olarak, politika öncelikleri mültecilerin hem temel ihtiyaçlara hem de kalkınma desteğine erişimleriyle ilgili devam eden ihtiyaca işaret etmektedir. Aşağıdaki bölümlerde, ülkeye, organizasyon türüne ve soru tipine (cevap seçeneği sunulan veya sunulmayan) göre en önemli politika öncelikleri incelenmiştir.

En Önemli Politika Öncelikleri (Cevap seçeneği sunulan anket sorusu)

Birkaç politika önceliği, farklı ülkelerden ve farklı organizasyon türlerinden katılımcıların belirttiği ortak temalar olarak öne çıkmaktadır. Hem mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerden (%50,2) hem de diğer ülkelerden (%56,6) katılımcıların yarısından fazlası, temel ihtiyaçlara yönelik hizmetlere erişimden temel bir politika önceliği olarak bahsetmişlerdir. Bu öncelik aynı zamanda, temsil ettikleri organizasyon türünden bağımsız olarak katılımcılar tarafından tutarlı bir şekilde en üst sırada anılmıştır (ulusal: %50, uluslararası: %43,9, mülteci organizasyonu: %49, diğerleri¹⁰: %68,4). Kadın organizasyonları (%40) ve diğer tüm organizasyonlar (%52,3) için de bu durum geçerlidir.

Yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişimin önemi konusunda da benzer bir eğilim görülmektedir. Bu, hem mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerden (%36) hem de diğer ülkelerden katılımcılar (%39,5) için en önemli beş politika önceliği arasında yer almaktadır. Farklı organizasyon türleri arasında, yüzde oranları %34,2 (diğer organizasyonlar) ile %38,8 (mülteci organizasyonları) arasında değişmektedir. Kadın organizasyonları (%23,3) diğer tüm organizasyonlara (%38,7) kıyasla bu konuyu daha az öncelikli bulmuşlardır. Erkek katılımcılar (%40,9), kadınlara (%32,9) kıyasla bu konudan bir politika önceliği olarak belirgin bir şekilde daha fazla bahsederken; kadınlar yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık (%39,2) ile çocuk işgücü (%29,1) gibi konulardan erkeklere kıyasla (sırasıyla %25,8 ve %16,4) daha sık bahsetmişlerdir.

Seçenek sunulan soruda en önemli öncelikler arasında olduğu belirtilen ve ikinci sırada yer alan cevap, iradeleri dışında geri dönüşe karşı korunma (%36,2) seçeneği olmuştur. Bu konu mülteci organizasyonları tarafından en fazla anılan ikinci politika önceliğidir (%46,9). Mülteciler için bu konunun bir politika önceliği olarak bu denli yüksek sırada yer almasının nedeni, iradeleri dışında geri dönüşün (*geri gönderme*) uluslararası mülteci düzenlemelerinin ve mültecilerin korunmasının temel taşlarından biri olması ve insan haklarının ciddi bir şekilde ihlali olarak kabul edilmesidir. İlginç bir şekilde, mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerin dışından istişare sürecine katılanlar bu konudan biraz daha sıklıkla bahsetmişlerdir. Bu durum, mültecilerin uluslararası çapta korunmasıyla ilgili sorumluluğun eşit paylaşımından uzaklaşan mevcut uluslararası söylemlere bağlanabilir. İlk sırada yer alan, temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik hizmetlere erişim önceliğiyle birlikte, bu bulgular, anket katılımcılarına göre, mültecilere temel haklarının korunacağı konusunda güvence verilmediğini – ya da diğer politika önceliklerinin de yansıttığı gibi, bağımsız ve saygın yaşamlar sürmeleri için daha geniş imkanların sağlanmadığını – akla getirmektedir.

9. Detaylar için Ek 1'e bakınız.

10. "Diğer organizasyonlar" kategorisi meslekî dernekleri, özel sektörü, sendikaları, medya organizasyonlarını, devlet kurumlarını ve diğerlerini kapsamaktadır.

Tablo 1: Mülteciler için politika öncelikleri (Cevap seçeneği sunulan anket sorusu, %)

	Politika öncelikleri	%
1	Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik hizmetlere erişim	49,9
2	İradeleri dışında geri dönüşe karşı korunma	36,2
3	Yasal istihdam imkanlarına erişim	34,1
4	Yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim	33,9
5	Eğitime erişim	33,1
6	Yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık	31,4
7	Sosyal dayanışma ve uyum	27,8
8	Kalıcı çözümlere erişim	27,6
9	Dil engeli	26,5
10	İltica talep edebilme	26,1
	N (katılımcı sayısı)	475

Kaynak: İstişare anketi.

Soru: Çeşitli araştırmalar, aşağıdaki konuları farklı bağlamlardaki ve ülkelerdeki mültecilerin en önemli önceliklerinin bazıları olarak belirlemişlerdir. Sizin bağlamınızda, bu konulardan hangilerinin mültecilerle ilgili en önemli altı öncelik olduğunu düşünüyorsunuz?

Dikkat çekici bir şekilde, mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerin birçoğundan katılımcılar, diğer ülkelerden katılımcılara kıyasla, ülkelerindeki işgücünü ve toplumu etkileyen konulardan daha üst sıralardaki politika öncelikleri olarak bahsetmişlerdir ki bu durum, belki de, mültecilerin topluma entegrasyonu ve katılımcıların ülkelerinin genel refahı açısından bu konuların önemini yansıtmaktadır. Özellikle çocuk işgücü (%10,5'e kıyasla %24,5), eğitime erişim (%22,4'e kıyasla %35,6) ile sosyal dayanışma ve uyum (%25'e kıyasla %30,7) gibi konular, diğer ülkelere kıyasla mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerin birçoğundan katılımcılar için özellikle önem arz eden iç meseleleri temsil etmektedir.

Öte yandan, yasal istihdam imkanlarına erişim konusundaki politika önceliği tutarlı bir şekilde (hem mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkeler hem de diğer ülkelerden katılımcılar için %30'un üzerinde) ve 'diğerleri' (%23,7) hariç tüm organizasyon türlerinde üst sıralarda yer almıştır. Bu, mültecilerin yasal istihdama erişiminin anket katılımcıları açısından genel geçer önemini ve ayrıca yasal istihdamın önündeki engellerin yaygın olduğunu göstermektedir. Belirtilen öncelik, yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim önceliği ve eğitime erişim önceliğiyle birlikte, mültecilerin insani yardımdan bağımsız şekilde yaşamlarını sürdürmenin ve anlamlı geçim kaynaklarına ulaşmanın yollarını aradıklarını göstermektedir. Bu önceliklerin tüm verilerde tutarlı bir biçimde öne çıkması (aşağıda göreceğiniz gibi), muazzam bir öneme sahip olmasına rağmen saygın yaşamlara erişmenin mülteciler için hala zorluk teşkil ettiğini göstermektedir.

Bu noktada şunun altını çizmek de önem arz etmektedir: cevap seçeneği sunulan anket sorusunda, kadın organizasyonları için en üst sıradaki öncelik, toplumsal cinsiyete dayalı şiddettir (%46,7) ve bunu yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık (%43,3), kadınların istihdama erişimleri (%43,3) ve dil engeli (%43,3) takip etmektedir. Bu, kadın organizasyonlarının, mülteci kadınların karşı karşıya olduğu çok yönlü ayrımcılık ve bu ayrımcılığın mülteci kadınların kazançlı istihdamına potansiyel etkisine ilişkin, yüksek düzeyde bir farkındalığa sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir. Kadın organizasyonları tarafından bu şekilde bir önceliklendirme yapılması ayrıca; eğitim, istihdam, yasal haklar ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet dahil, şiddetin her türü ve ayrımcılık gibi farklı alanlarda toplumsal cinsiyeti esas alan özel politika çözümlerine duyulan ihtiyacı da gösteriyor olabilir.

Tablo 2: Kadın organizasyonlarından katılımcılara göre mültecilerle ilgili politika öncelikleri (Cevap seçeneği sunulan anket sorusu, %)

	Politika öncelikleri	Kadın organizasyonları, %	Diğer tüm organizasyonlar, %
1	Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet	46,7	11,6
2	Kadınların yasal istihdam imkanlarına erişimi	43,3	13,2
2	Dil engeli	43,3	24,5
2	Yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık	43,3	29,5
3	Uluslararası sınırları aşabilme kabiliyeti	40,0	24,8
3	Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik hizmetlere erişim	40,0	52,3
4	Hukuki hizmetlere ve korunmaya erişim	36,7	19,2
	N	30	302

Kaynak: İstişare anketi.

Soru: Çeşitli araştırmalar, aşağıdaki konuları farklı bağlamlardaki ve ülkelerdeki mültecilerin en önemli önceliklerinin bazıları olarak belirlemişlerdir. Sizin bağlamınızda, bu konulardan hangilerinin mültecilerle ilgili en önemli altı öncelik olduğunu düşünüyorsunuz?

En Önemli Politika Öncelikleri (Cevap seçeneği sunulmayan anket sorusu)

Mültecileri etkileyen ve iyileştirilmesi gereken en önemli üç politika konusu ile ilgili yöneltilen ve cevap seçeneği sunulmayan bir soruda, yasal istihdam imkanlarına erişim (%43,2) en fazla belirtilen öncelik olmuş ve bunu eğitime erişim (%27,8) ile yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim (%22,5) takip etmiştir. Üç başlığın da tüm gruplar tarafından verilen anket cevaplarında tutarlı bir şekilde öne çıkması, bu konulara verilen önemi göstermektedir; fakat bu konuların öncelik sırası organizasyon türlerine göre değişmektedir (Tablo 3'e bakınız).

Tablo 3: Organizasyon türlerine göre mültecilerle ilgili politika öncelikleri (Cevap seçeneği sunulmayan anket sorusu, %)

Ulusal organizasyonlar	%	Uluslararası organizasyonlar	%	Mülteci organizasyonları	%	Diğer organizasyonlar	%
Yasal istihdam imkanlarına erişim	48,0	Yasal istihdam imkanlarına erişim	48,8	Bütüncül/uzun vadeli bir politika çerçevesinin olmaması	22,4	Yasal istihdam imkanlarına erişim	47,4
Eğitime erişim	32,8	Yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim	34,1	Yasal istihdam imkanlarına erişim	20,4	Sosyal dayanışma ve uyum	31,6
Yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim	23,0	Eğitime erişim	26,8	Yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim	20,4	Eğitime erişim	26,3
Yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık	13,7	Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik hizmetlere erişim	14,6	Yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık	18,4	Yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık	23,7
Bütüncül/uzun vadeli bir politika çerçevesinin olmaması	13,2	Yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık	12,5	Eğitime erişim; Sağlık hizmetlerine erişim; Dil engeli	14,3	Güvenli, uygun barınmaya erişim; Dil engeli; Kalıcı çözümlere erişim – yerel entegrasyon	15,8

Kaynak: İstişare anketi.

Soru: Çalıştığınız veya bulunduğunuz ülkede mültecileri olumsuz etkileyen ve iyileştirilmesi gereken en önemli üç politika alanı nedir?

Not: Bir arada sunulan politika öncelikleri aynı oranda cevaplayıcı tarafından belirtilmiştir.

Yukarıdaki tablonun da gösterdiği gibi, farklı organizasyon türleri arasında istihdam, eğitim, yasallık ve sosyal entegrasyonun önemini çevreleyen konular öne çıkmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi, yasal istihdam imkanlarına erişim (%33,3), kadın organizasyonları tarafından da üst sıralarda konumlandırılmıştır ki bu konu, kadın organizasyonları için cevap seçeneği sunulmayan soruda en önemli konu olarak karşımıza çıkmış ve bunu eğitime erişim (%20) ile toplumsal cinsiyet/toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar (%20) takip etmiştir. Bu durum, kadınların ve ailelerinin karşılaştığı ekonomik baskı ile bu baskının üstesinden gelme isteğinin önemli bir göstergesi olabilir. Mülteci kadınlara yönelik ayrımcılık ve mülteci kadınların işgücü piyasasındaki hassasiyetlerinin yanı sıra toplumsal cinsiyetin yasal istihdama erişim gibi diğer konularla kesişmesine ilişkin farkındalık, istihdamın en önemli politika konularından biri olarak seçilmesini etkilemiş olabilir.

Öte yandan, mülteci organizasyonları bütüncül ya da uzun vadeli politika çerçevelerinin var olmamasını (%22,4) en önemli politika önceliği olarak belirtmişlerdir, ki bu durum muhtemelen önemli olduğu belirtilen diğer politika konularının bütüncül bir şekilde ele alınmadığını yansıtmaktadır. Politikalara kılavuzluk eden çerçeveler mültecilere yönelik tasarlanan bütün süreçlerin bir parçasıdır ve bu önceliğin özellikle mülteci organizasyonları için öne çıkmış olması çarpıcıdır. Bu organizasyonlar, mültecilerin gündelik gerçekliklerinin en fazla farkında olan kuruluşlardır. Bu cevaplar mültecilerin korunmalarını, refahlarını ve entegrasyonlarını desteklemek için ev sahibi ülkelerde var olabilecek politika çerçeveleri ile mültecilerin yaşam deneyimleri arasında bir kopukluk olabileceğini akla getirmektedir. Dolayısıyla bu, daha bütüncül ve etkili politika çerçevelerinin yanı sıra devletlerin ve uluslararası kuruluşların mültecilerle daha fazla iletişim kurmaları gerektiğini öne sürmektedir.

Derinlemesine Mülakatlardan Elde Edilen Veriler: Mülteci Öncelikleri

Anketten elde edilen ve yukarıda özetlenen veriler, farklı ülkelerdeki farklı organizasyon türlerinin politika önceliklerinin çeşitliliğine ışık tutmaktadır. Aşağıdaki bölüm, derinlemesine mülakatların bulgularına yer vererek anketten elde edilen verileri güçlendirmekte ve tüm organizasyon türlerinin bakış açısından mültecilerin en önemli on önceliğini ortaya koymaktadır.

Anketten elde edilen bulguların çoğunluğuna paralel olarak, farklı organizasyon türlerine göre mültecilerin başlıca öncelikleri eğitime erişim (43 kez bahsedilmiştir)¹¹, yasal istihdam imkanlarına erişim (39) ile yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim (36) olarak öne çıkmaktadır. En üst sıralarda yer alan bu konuları, sağlık hizmetlerine erişim (25), sosyal uyum (19) ve temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik hizmetlere erişim (16) gibi bazı diğer öncelikler takip etmektedir (tam liste için Grafik 1'e bakınız).

Dünyanın dört bir yanından mülakat katılımcıları, mülteci çocukların okula devam etmediklerini vurgulamış ve bunun yarattığı sorunları tartışmışlardır. Ulusal bir organizasyondan bir katılımcının açıkladığı gibi, "En büyük sorun eğitim. Eğitim alanında, birçok çocuk halen okula gidememektedir. Kayıp bir nesil yaratıyoruz."¹² Eğitimle ilgili en büyük engelin, malzeme ve kıyafet harcamaları dahil okul masrafları olduğu belirtilmiştir. Başka bir ulusal organizasyondan bir diğer katılımcı ise şunları belirtmiştir: "Büyük insan okulların ücretlerini ödeyemiyor. Okul[un] ücretsiz olmasına rağmen yine de [para] ödüyorlar. Mültecilerin okullara devam etmek için paraları yok."¹³ İnsan ticareti dahil, çocuk işgücünü beraberinde getiren aile yoksulluğu ve devletin sunduğu eğitime erişimi engelleyen coğrafi uzaklık, mülteci çocukların eğitime devam edememelerine ilişkin ileri sürülen diğer açıklamalar arasındadır. Çocukların ve gençlerin okulda olmamalarından kaynaklanan temel sorunlar, sosyal ve ekonomik entegrasyonun gerçekleşmemesi ve ulusal sistemler içerisinde mültecilerin kolaylıkla hareket edememesidir.

Yasal istihdama erişim konusu mülakat katılımcıları tarafından da tekrar tekrar dile getirilmiştir. Çalışma hakkının olmamasının yanı sıra çalışma iznine erişimdeki zorluklar ya da izin meseleleri nedeniyle işletme sahibi olmak için daha yüksek ücretler ödeme zorunluluğundan, en önemli sorunların birkaçı olarak bahsedilmiştir. Bir ulusal organizasyon, "Kaynakların, mültecilerin yetkinliklerinin ve yetkinlik geliştirme stratejilerinin hem ev sahibi ülkede hem de (geri döndüklerinde) kendi ülkelerinde faydalı olacakları şekilde kullanılması gerekmektedir,"¹⁴ diyerek, istihdam imkanlarını arttırabilecek yetkinlik eğitimlerine erişim eksikliğinin altını çizmiştir. Cinsellik

11. Aksi belirtilmediği sürece, bu bölümdeki rakamlar her bir konunun derinlemesine mülakatlarda bahsedilme sayısını temsil eder.

12. Ulusal organizasyonla mülakat (11.01.2018)

13. Mülteci organizasyonuyla mülakat (18.01.2018)

14. Ulusal organizasyonla mülakat (28.01.2018)

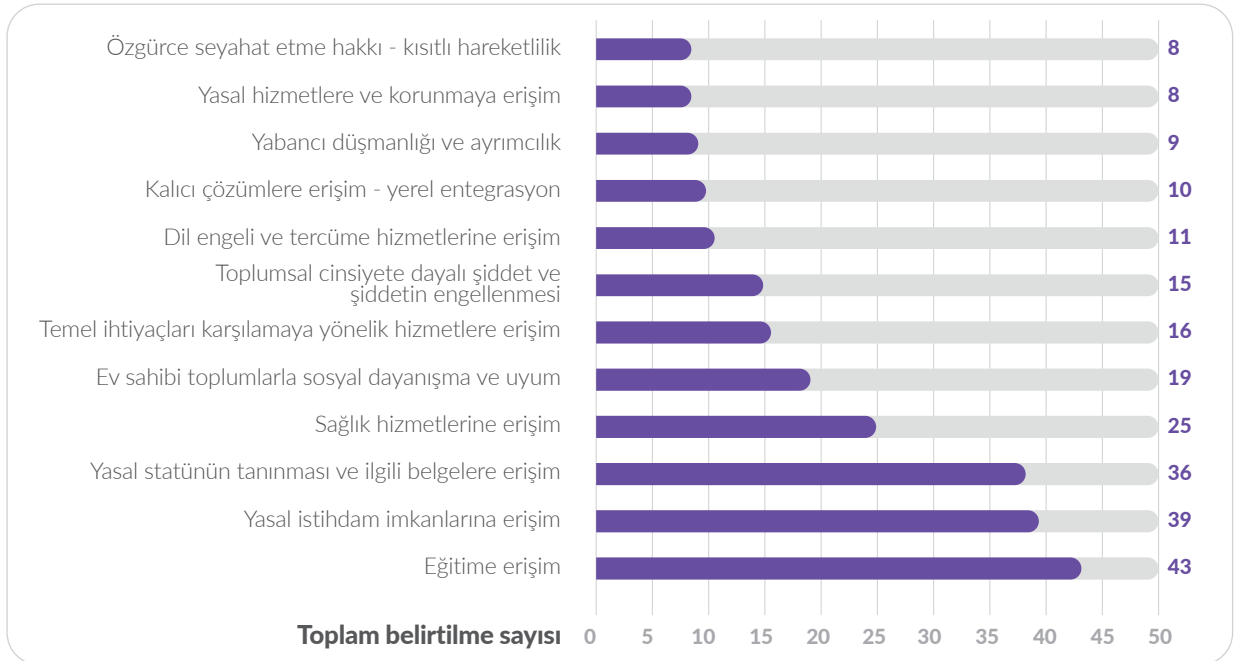
tecimi gibi olumsuz başa çıkma mekanizmaları, uyuşturucu ticareti gibi yasadışı faaliyetler, psikolojik sorunlar gibi genel refahla ilgili sorunlar, yasal istihdam engellerinin etkileri olarak anılan hususlardır.

Yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim, mülakat katılımcılarının belirttiği öncelikler arasında da belirgin bir şekilde öne çıkmıştır. Bu durum, uluslararası bir mülteci ağını temsilen mülakata katılan bir kişi tarafından özetlenmiştir:

“ Ele alınması gereken bir numaralı öncelik, yasal statüdür. Yiyecek ve barınma temel ihtiyaç[lar] olmalarına ve [bu ihtiyaçların] her zaman varlığını koruyacak olmasına rağmen, asıl ihtiyaç yasal statüdür. Diğer her şey bu [ihtiyaçtan] kaynaklanır. Yasal statü olmaksızın [mültecilerin] kamu hizmetlerine ya da haklara erişimleri yoktur. Bu, istikrarsızlık ve ülkeden gitme isteği yaratır. Gitmek isterler çünkü temel haklarını kullanamazlar, çalışamazlar – tüm bunlar yasal statüyle bağlantılıdır.”¹⁵ [mülakatta vurgulanmıştır]

Yasal statüye veya ilgili belgelere erişimleri olmaksızın eğitim ve sağlık gibi diğer hizmetlere erişememek de öncelikli sorunlar arasında yer almaktadır. Bir ulusal organizasyon, Afrika'dan gelen sığınmacılardan bahsederken, bu sığınmacıların “yasal statüleri nedeniyle daha dezavantajlı bir konumda olduklarını,” belirtmiştir. “Bu sığınmacılar genellikle kayıtlı değildirler, acil bir durum halinde polise başvuramazlar, hastaneye gittiklerinde 2-3 kat fazla öderler.”¹⁶ Orta Doğu'da faaliyet gösteren bir mülteci organizasyonu da, mültecilerin kayıt altına alınmalarının askıya alındığı durumlarda ortaya çıkabilen vatansızlık sorunu konusunda uyarıda bulunmuştur.¹⁷ Afrika'da yer alan bir mülteci organizasyonu, mültecilere verdiği çalışma hakkı ve seyahat özgürlüğü konusunda ülkeyi överken, diğer yandan mültecilerin ülkede vatandaşlığa kabul edilmemelerinden kaynaklanan sorunlardan bahsetmiştir.¹⁸ Dikkat çeken husus şudur ki, bu sorunlar mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerden ve Avrupa, Afrika ve Avustralya'daki diğer ülkeler dahil, dünyanın dört bir yanındaki ülkelerden mülakatlara katılanların yaklaşık olarak yarısı tarafından irdelenmiştir ve bu durum, mülteciler için yasal statünün tanınmamasının ve ilgili belgelere erişememenin genel geçer niteliğini göstermektedir (Daha fazla bilgi için 12. ve 13. sayfada yer alan Tablo 4'e bakınız).

Şekil 1: Mülakatlara göre mülteciler için en önemli öncelikler

Kaynak: Derinlemesine mülakatlar

Soru: Çalıştığınız / bulunduğunuz ülkede mültecilerin öncelikleri nelerdir?

15. Mülteci organizasyonu mülakat (09.02.2018)

16. Ulusal organizasyonla mülakat (12.02.2018)

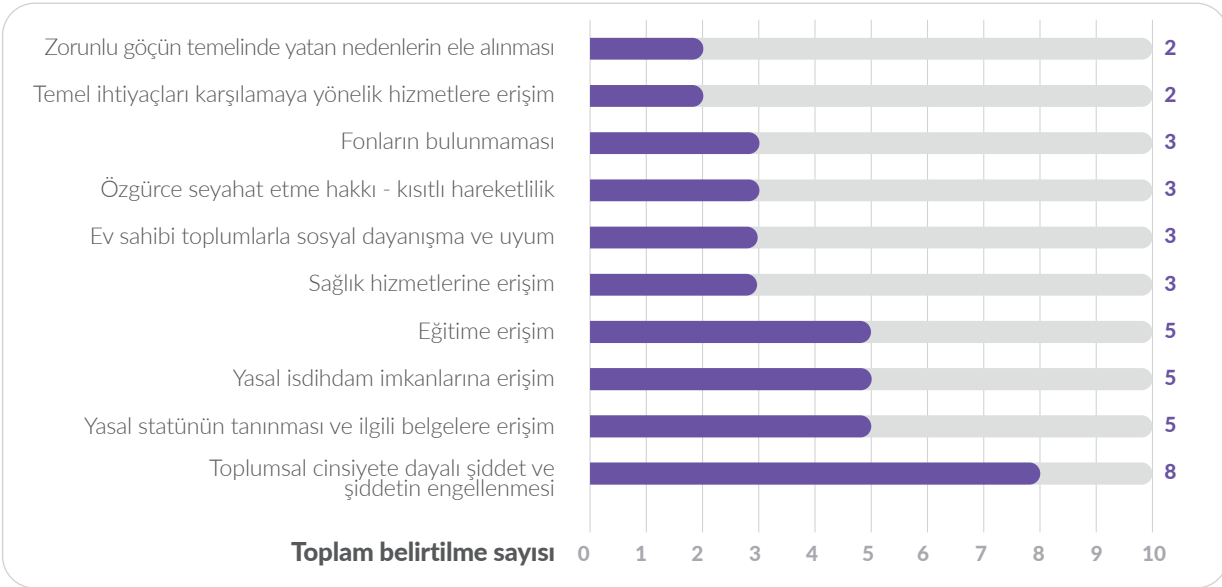
17. Ulusal organizasyonla mülakat (08.02.2018)

18. Mülteci organizasyonu mülakat (26.01.2018)

Mülteci organizasyonlarına göre mültecilerin en önemli öncelikleri, ulusal organizasyonlara kıyasla, biraz değişiklik göstermektedir. Mülteci organizasyonlarından mülakat katılımcıları, mültecilerin temel öncelikleri olarak yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim (20) ile eğitime erişimden (20) bahsetmişlerdir ve bunları, yasal istihdam imkanlarına erişim (16), sağlık hizmetlerine erişim (14) ve ev sahibi toplumlarla sosyal dayanışma ve uyum (11) takip etmiştir. Ulusal organizasyonlar söz konusu olduğunda bu önceliklerin sıralaması değişmektedir; ulusal organizasyonlar yasal istihdam imkanlarına erişim (21) ve eğitime erişim (21) konularından mültecilerin iki temel önceliği olarak bahsetmişlerdir. Bunları, yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim (15), sağlık hizmetlerine erişim (10) takip etmiştir. Bu konuları takip eden, temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik hizmetlere erişim, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve şiddetin engellenmesi, yerel entegrasyon ve ev sahibi toplumlarla sosyal dayanışma ve uyum konularının tamamı (7) ulusal organizasyonlar tarafından eşit düzeyde gündeme getirilmiştir. Biraz farklılık göstermekle birlikte, her iki organizasyon grubu da mültecilerin ev sahibi toplumlara entegrasyonu için gerekli görülebilecek temel haklara net bir şekilde ihtiyaç duydukları yönünde bir algı taşımaktadır. Bu önceliklerin tamamının, ev sahibi ülkelerde yasal ve güvenli bir şekilde yaşayabilmeyen temel taşlarını teşkil ettiğini vurgulamakta fayda vardır. Bunların farklı bağlamlarda hiç ya da yeterince ele alınmadığı gerçeği, son derece sorunlu bir durumdur ve bu gerçek bizi, bu önceliklerin etkili bir şekilde nasıl ve hangi aktörler tarafından ele alınabileceği sorusuna yöneltmektedir.

Kadın organizasyonlarından mülakat katılımcıları, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve şiddetin engellenmesi konusundan (8) mültecilerin en önemli önceliği olarak bahsetmişlerdir ve bunu, eşit sıralamayla, yasal statünün tanınması (5), yasal istihdam imkanlarına erişim (5) ve eğitime erişim (5) takip etmektedir. Mülakata katılan kadın organizasyonlarının sayısı diğer organizasyon türlerine kıyasla çok daha az olsa da bu bulgular, bir öncelik alanı olarak toplumsal cinsiyet meselesine ve diğer örgütler tarafından da belirtilen temel haklara odaklanıldığını göstermektedir.

Şekil 2: Kadın organizasyonlarından katılımcılara göre mültecilerin öncelikleri (derinlemesine mülakatlar, 9 kadın organizasyonu arasından)

Kaynak: Derinlemesine mülakatlar.

Soru: Çalıştığınız / bulunduğunuz ülkedeki mültecilerin öncelikleri nelerdir?

Mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerden katılımcılar tarafından mültecilerin öncelikleri olarak belirtilen konular, büyük oranda birbirleriyle tutarlıdır, fakat önceliklerin sıralaması ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Türkiye'den katılımcılar (30 katılımcı) tarafından belirtilen en önemli öncelikler, mültecilerin eğitime erişimi (18), yasal istihdama erişimi (17), yasal statülerinin tanınması (15), sosyal uyum (10) ve sağlık hizmetlerine erişimleridir (9). Mültecilere ev sahipliği yapan başlıca diğer ülkelerden mülakata katılanların

sayısı az olmakla birlikte, bu katılımcıların belirttikleri politika öncelikleri büyük oranda Türkiye'deki katılımcıların belirttikleriyle örtüşmektedir; istisnalar ise, Pakistan'dan katılımcıların kalıcı çözümlere erişim ve yerel entegrasyonu bir öncelik olarak vurgulaması (3), Lübnan'dan katılımcıların fonların bulunmamasına değinmesi (4), Ürdün'den katılımcıların toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten önemli bir sorun olarak bahsetmesi (3) ve Kenya'dan katılımcıların da yabancı düşmanlığını ve ayrımcılığı vurgulaması olmuştur (2). Aşağıda yer alan Tablo 4, mültecilere ev sahipliği yapan başlıca on ülkeden katılımcılara göre, mültecilerin en önemli beş önceliği ile ilgili genel çerçeveyi sunmaktadır.

Tablo 4: Mültecilerin En Önemli 5 Önceliği, ülkelere göre

Ülke	Öncelikler	Toplam belirtilme sayısı
Türkiye	Eğitime erişim (eğitim politikası dahil)	18
	Yasal istihdam imkanlarına erişim	17
	Yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim	15
	Ev sahibi toplumlarla sosyal dayanışma ve uyum	10
	Sağlık hizmetlerine erişim	9
Pakistan	Yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim; Yasal istihdam imkanlarına erişim; Eğitime erişim (eğitim politikası dahil); Kalıcı çözümlere erişim – yerel entegrasyon	3
	Sağlık hizmetlerine erişim; Güvenli ve uygun barınmaya erişim; Kalıcı çözümlere erişim – isteğe bağlı olarak kendi ülkesine geri dönüş; Karar alma süreçlerine mülteci ve ev sahibi toplumların katılmaları ve bu süreçlerde temsil edilmeleri	2
Lübnan	Yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim	5
	Fonların bulunmaması	4
	Yasal istihdam imkanlarına erişim; Sağlık hizmetlerine erişim	3
	Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve şiddetin engellenmesi; Eğitime erişim (eğitim politikası dahil); Güvenli ve uygun barınmaya erişim; Yasal hizmetlere ve korunmaya erişim; Ev sahibi ülkelerle sosyal dayanışma ve uyum; Mülteci meselesinin siyasileştirilmesi	2
Almanya	Yasal istihdam imkanlarına erişim	4
	Yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim; Eğitime erişim (eğitim politikası dahil)	2
Ürdün	Yasal istihdam imkanlarına erişim; Eğitime erişim (eğitim politikası dahil)	4
	Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve şiddetin engellenmesi; Sağlık hizmetlerine erişim; Zorla yerinden edilme olgusunun temelinde yatan sebeplerin ele alınması	3
Kenya	Yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık (medyada olumsuz şekilde temsil edilme dahil); Eğitime erişim (eğitim politikası dahil)	2
	Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik hizmetlere erişim; Yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim; Yasal istihdam imkanlarına erişim; Ev sahibi ülkelerle sosyal dayanışma ve uyum; Mültecilerle ilgili bütüncül uzun vadeli politika çerçevesinin bulunmaması; Koordinasyon; Toprak hakları, mülkiyet hakları ve mali haklar	1

Ülke	Öncelikler	Toplam belirtilme sayısı
Uganda	Yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim	2
	Eğitime erişim (eğitim politikası dahil); Sağlık hizmetlerine erişim; İnsani yardıma erişim (finansal destek dahil); Yasal hizmetlere ve korunmaya erişim; Kalıcı çözümlere erişim; Kalıcı çözümlere erişim – yerel entegrasyon; Ev sahibi toplumlarla sosyal dayanışma ve uyum; Karar alma süreçlerine mülteci ve ev sahibi toplumların katılımı ve bu süreçlerde temsil edilmeleri; İnsan hakları (gözaltı, saygın yaşam); Kentsel mültecilerin ihtiyaçları	1
Çad	Yasal istihdam imkanlarına erişim; Eğitime erişim (eğitim politikası dahil); Sağlık hizmetlerine erişim; Yiyecek ve beslenmeye erişim	1
İran	Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik hizmetlere erişim	1
	Yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim; Yasal istihdam imkanlarına erişim; Eğitime erişim (eğitim politikası dahil); Sağlık hizmetlerine erişim; Toprak hakları, mülkiyet hakları ve mali haklar	1
Diğer Ülkeler	Eğitime erişim (eğitim politikası dahil)	9
	Yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim; Yasal istihdam imkanlarına erişim; Sağlık hizmetlerine erişim	5
	Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve şiddetin engellenmesi	4

Kaynak: Derinlemesine mülakatlar.

Soru: Çalıştığınız / bulunduğunuz ülkede mültecilerin öncelikleri nelerdir?

Not: Bir arada gruplandırılan önceliklerin anılma sayısı aynıdır.

Politika Öncelikleri Üzerine Görüşler

Politika önceliklerine ilişkin anket ve mülakat bulguları aydınlatıcı olmakla birlikte, bunların belli bir ölçüde, istişare sürecine katılan organizasyonların temel önceliklerini yansıttığına dikkat çekmek gerekir. Ne var ki, bu çalışmadaki bulguların diğer kamuoyu araştırmalarını destekler nitelikte olması, bu raporda bahsedilen politika öncelikleriyle, örgütlenmemiş olan geniş mülteci nüfusların öncelikleri arasında bir tutarlılık olduğunu göstermektedir. Örneğin, Türkiye'deki 1.684 Suriyeli mülteciyle yakın zamanda gerçekleştirilen bir anket çalışması, mültecilerin en önemli önceliklerinin yasal istihdam, ekonomik refah ve dil engellerinin ele alınması olduğunu göstermiştir.¹⁹ Benzer şekilde, yakın zamanda Lübnan'da yapılan bir ankette mülteciler açısından güvenlik ve saygın yaşam kavramlarının iş imkanlarına ve eğitime erişim kabiliyeti gibi ekonomik, siyasi ve sosyal refahı kapsadığı bulunmuştur.²⁰ Pakistan'daki bir araştırmada, Afgan mülteci haneleri, çocuklarının okula devam etmemelerinin önemli sebeplerinden biri olarak yoksulluğu gösterirken, ankete katılanların üçte biri de iş imkanlarının eksikliğini önemli bir endişe kaynağı olarak vurgulamışlardır.²¹ Diğer bir araştırma projesi, Kuzey Uganda'daki Rhino Kamp Yerleşim Alanı'ndaki mülteci hanelerinin çoğunun yerleşim alanında kendilerine sunulan sınırlı gelir fırsatlarına ve temel ev gereçlerine erişimi engellediği için fiyat enflasyonu konularında endişe duyduklarını ortaya koymuştur.²² Dolayısıyla, bu durum, ankete ve mülakata katılan organizasyonların faaliyetlerinin dünya genelinde mültecilerin sorun alanları olarak ortaya koydukları acil ihtiyaçlarının ve saygın bir şekilde hayatta kalmalarının önündeki süregiden engelleri yansıttığı şeklinde yorumlanabilir.

Dolayısıyla da bu, yasal istihdama erişim gibi birçok politika önceliğiyle ilgili olarak ülkeler arası büyük bir benzerliğe işaret etmekte ve belirli ihtiyaçların, mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerin sadece birinde değil genel olarak tümünde var olduğunu – ve bunların üzerine gidilmekte olduğunu – göstermektedir. Ayrıca bu bulgular, mültecilerin ve onlara çeşitli yerlerde hizmet veren organizasyonların hizmet sunumundaki, altyapıdaki ve politika

19. 'Türkiye'deki Suriyeli Mültecileri Anlamak' (Oxfam ve ortak kuruluşlar, 2017 (yakında yayınlanacak).

20. Oxfam 2017. Still Looking for Safety: Voices of Refugees From Syria on Solutions for the Present and Future.

www.policy-practice.oxfam.org.uk/publications/still-looking-for-safety-voices-of-refugees-from-syria-on-solutions-for-the-pre-620281

21. DRC 2013. Socio-Economic Survey of Afghan Refugees Living in Pakistan.

www.drc.ngo/media/1182394/socio-economic-survey-of-afghan-refugees-living-in-pakistan.pdf

22. World Vision, UNHCR ve Caritas 2017. <https://www.wvi.org/sites/default/files/Livelihood%20report-highres.pdf>

çerçevelerindeki mevcut açıklara ilişkin bir farkındalığa sahip olduklarını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Mülteciler ve onlara hizmet sunan organizasyonlar, mevcut ihtiyaçları bilmenin yanı sıra, bunların üzerine gidilmesi için ihtiyaç duyulan adımların da (örneğin yasal belgelere erişim sağlanması gibi) bilincindedirler; ne var ki, yasal istihdam, eğitim ve sağlık gibi alanlarda gerekli hizmetlerin sunulması mümkün olamamaktadır. Dolayısıyla, bu ihtiyaç alanları, devlet kurumlarının ve uluslararası toplumun daha fazla destek sağlayabilecekleri ve sağlamaları gereken alanları temsil etmektedir. Gözlemlenen bu örtüşmeye dayalı olarak, ileriye dönük önemli bir öncelik, finansal yatırımların bu önceliklere göre yapılıp yapılmadığını izlemektir. Ayrıca bu önceliklerin ele alınması için tasarlanan politika tedbirlerinin, ayrımcılık olmaksızın mülteci kadınların ve erkeklerin önceliklerini eşit bir şekilde ele almak konusunda hedeflenen etkiyi yaratıp yaratmadıklarını da takip etmek gerekmektedir.

Ulusal ve Uluslararası Kuruluşlardan Beklentiler

Mülakat katılımcıları tarafından, ulusal hükümetler ve uluslararası kuruluşlar ile ilgili çok çeşitli beklentiler tespit edilmiştir ve bahsedilen bu beklentiler, daha önceki bölümlerde tartışılan temel politika öncelikleriyle hem benzerlik taşımakta hem de bunlardan farklılıklar arz etmektedir.²³ Katılımcılara göre, ulusal hükümetlerden ulusal bir müdahale, çerçeve ya da strateji yaratmaları (11); yasal statü (8), eğitim (8) ve yasal istihdam (7) gibi haklara ve temel hizmetlere erişim sağlamaları (8) beklenmektedir. Örneğin, mülteci organizasyonlarından biri şunları ifade etmiştir: "Mültecilere yardım etmek demek sorunları çözmek için gerçek bir politika yaratmaksızın, ülkedeki ulusal ve uluslararası STK'lara para akıtmak demek değildir."²⁴ Ulusal hükümetlerle ilgili diğer beklentiler arasında, mültecilere karşı ayrımcılığın ele alınması (5); önemli paydaşlarla koordinasyon (5); hareket özgürlüğünün sağlanması (4); mültecilerle ilgili bilgi açığının kapatılması (4) ve mültecilere yerel yasal çerçeveler, yasal haklar ve temel hizmetlerle ilgili açıklayıcı bilgilerin sağlanması (4) yer almaktadır.

Tablo 5: Ulusal Hükümetlerden En Önemli Beklentiler

	Ulusal Hükümetlerden Beklentiler	Toplam belirtilme sayısı
1	Ulusal bir müdahale/çerçeve/strateji yaratılması	11
2	Mülteciler için yasal statüye erişim ve korunma sağlanması	8
2	Temel hizmetlere erişim sağlanması	8
2	Eğitime erişimin sağlanması/teşvik edilmesi	8
3	Yasal istihdama erişim sağlanması	7
4	Ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve mültecilerin yeterince temsil edilmemesi konularının ele alınması	5
4	STK, Uluslararası STK ve diğer paydaşlarla koordinasyon	5
5	Seyahat etme özgürlüğü/ hareket özgürlüğüne erişim	4
5	Mültecilerle ilgili bilgi açığının kapatılması	4
5	Yasal çerçeve/yasal haklar/temel hizmetlerle ilgili bilgilerin netleştirilmesi	4
	N	47

Kaynak: Derinlemesine mülakatlar.

Soru: Kurumsal önceliklerinize ek olarak, mültecilerin yaşamlarının iyileştirilmesi için ulusal/uluslararası politika yapıcıların önceliklerinin neler olması gerektiğini düşünüyorsunuz?

23. Tüm mülakat katılımcılarının bu soruyu doğrudan cevaplamadığını belirtmek gerekmektedir. Listede yer alan uluslararası beklentilerin belirtilme sayıları toplam 38 katılımcı üzerinden, ulusal beklentilerin belirtilme sayıları ise 47 katılımcı üzerinden verilmektedir.

24. Mülteci organizasyonuyla mülakat (09.02.2018)

Uluslararası toplumla ilgili beklentiler ise, ulusal hükümetlerden beklentilerden belirgin bir biçimde farklıdır. Genel olarak sorumluluk paylaşımı katılımcıların yaklaşık olarak dörtte biri tarafından (10) en üst sırada yer alan beklenti olarak belirtilmiştir. Sorumluluğun nasıl paylaşılacağına dair, üçüncü ülkeye yerleştirmelerin artması (9) ve uluslararası toplumun ev sahibi ülkeleri desteklemesi ve onların özel ihtiyaçlarının üzerine eğilmesi (7) gibi özel yöntemler belirgin bir şekilde öne çıkmıştır, ki bu, muhtemelen ev sahibi ülkelerin fon kaynaklarına ve farklı destek biçimlerine duydukları ihtiyacı yansıtmaktadır. Bu, fonlama ve kaynak yönetiminin izlenmesi (5) ve finansal sorumluluğun paylaşılması (5) gibi beklentilerde de vurgulanmıştır. Genel olarak, zorunlu göçün temelinde yatan nedenlerin ele alınması (5) ve çözümler bulunması (3) gibi makro ölçekli beklentiler sadece ulusal hükümetlere yöneltilmekten ziyade uluslararası kuruluşlara yöneltilmiştir. Bunun yanı sıra ulusal hükümetlerin mültecilerin yaşamlarını desteklemek için farklı biçimlerde erişim fırsatları sağlamaları daha belirgin bir biçimde vurgulanmıştır.

Tablo 6: Uluslararası Toplumdan En Önemli Beklentiler

	Uluslararası Toplumdan Beklentiler	Toplam belirtilme sayısı
1	Sorumluluk paylaşımı	10
2	Üçüncü ülkeye yerleştirmelerin artması	9
3	Ev sahibi ülkelerin desteklenmesi ve ev sahibi ülkelerin özel ihtiyaçlarının ele alınması	7
4	Zorunlu göçün temelinde yatan nedenlerin ele alınması	5
4	Fonlama ve kaynak yönetiminin izlenmesi; programların/Uluslararası STK'ların izlenmesi ve değerlendirilmesi	5
4	Finansal sorumluluğun paylaşılması	5
5	Paydaşlar arasındaki koordinasyon ve ortaklıkların teşvik edilmesi	4
6	Uzun vadeli uluslararası bir stratejinin/mültecilerle ilgili uluslararası bir yönetim sisteminin oluşturulması	3
6	Çözümler bulunması	3
6	Ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve mültecilerin yeterince temsil edilmemesi konularının ele alınması	3
6	Temel hizmetlere erişim sağlanması (psiko-sosyal destek, sağlık, eğitim, barınma, vs.)	3
6	Mültecilerin haklarının ve saygın yaşam haklarının desteklenmesi	3
6	Sınır kontrollerinin yeniden düzenlenmesi ve güvenli geçişe erişim sağlanması	3
6	Geri dönüş için güvenli ve saygın koşullar oluşturulması	3
6	Yerel STK'lara eğitim verilmesi	3
6	Korunma ve yardım ile ilgili asgari standartların oluşturulması ve idame ettirilmesi	3
	N	38

Kaynak: Derinlemesine mülakatlar.

Soru: Kurumsal önceliklerinize ek olarak, mültecilerin yaşamlarının iyileştirilmesi için ulusal/uluslararası politika yapıcılarının önceliklerinin neler olması gerektiğini düşünüyorsunuz?

En Az Ele Alınan Politika Konuları

Anket katılımcılarına, ulusal ve uluslararası politika yapıcılar tarafından en az ele alınan konular ve bu konularla ilgili neler yapılabileceği hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Beklentilerle ilgili yukarıda belirtilen cevapların bazılarını yansıtacak şekilde, zorunlu göçün temelinde yatan nedenlerin ele alınması (%18,5) geçim kaynaklarına ve istihdam imkanlarına erişim (%9,9), entegrasyon (%9,5), sosyal uyum/ayrımcılık (%8,2) ve sorumluluk paylaşımının (%6,3) en az ele alınan başlıca konular olduğu belirtilmiştir. Genel olarak sorulara verilen cevapların değişkenlik göstermesi, mültecilerin karşı karşıya kaldıkları, ele alınması gereken çok sayıda sorunun varlığını yansıtmaktadır. Öte yandan en üst sırada belirtilen cevap, diğer bir deyişle zorunlu göçün temelinde yatan nedenlerin ele alınması, bulgular arasında başka hiçbir yerde en önemli politika önceliği olarak ortaya çıkmamaktadır. Aşağıdaki alıntılar da gösterdiği gibi, bu politika konusuyla ilgili katılımcıların yaptıkları bazı öneriler zorunlu göçün temelinde yatan sebeplerin analiz edilmesiyle bağlantılıdır:

“ [Zorunlu göçün] temelinde yatan sebepler değişim gösterir ve bunlar, uluslararası ve ulusal aktörler tarafından benimsenen yaklaşımlara cevap niteliğinde olabilir. Yerinden edilmiş olan nüfusun ihtiyaçlarını daha iyi bir şekilde anlamak, mültecinin memleketinde karşı karşıya kaldığı sorunları daha iyi bir şekilde anlamak ve göçün temelinde yatan sebeplerin ele alınmasıyla ilgili diğer stratejileri incelemek için diğer bağlam[lar]da işe yaramış olan uygulamaların değerlendirilmesi [gerekıyor].²⁵

“ İltica başvurularını vakitlice değerlendirmenin ve mültecileri vakitlice [topluma] entegre etmenin/ [üçüncü ülkeye] yeniden yerleştirmenin yanı sıra, zorunlu göç olgusunun temelinde yatan sebeplerin uygun şekilde analiz edilmesi ve bu sebeplere yönelik olası çözümlerin değerlendirilmesi için zaman (ve para) ayrılması gerekir. Bunun, mültecilerin menşe ülkeleri ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içerisinde yapılması gerekir. Bazı ülkeler, ülke dışında işlem yapma ve gözaltına alma gibi maliyetli ve etkisiz olan stratejileri terk ederek bu amaca yönelik para ve kapasite ayırabilirler.”²⁶

Çalışma izinlerine erişimi daha kolay hale getirerek çalışma hakkı üzerindeki kısıtlamaların kısmen hafifletilmesi de anket katılımcıları tarafından tutarlı şekilde ileri sürülen bir öneri olmuştur. Örneğin anket katılımcılarından bir tanesi şöyle bir öneride bulunmuştur: “Çalışmayla ilgili olarak mültecilere ilişkin istisnai bir yasa çıkarılması ve mültecinin elinde bulunan belgeye göre çalışmayı engelleyen yasalar ... ve ayrıca, üniversite seviyesinde dahi, ücretsiz eğitim imkanlarının sunulmasının teşvik edilmesi.”²⁷

Bazı anket katılımcıları da çalışma ve eğitim imkanlarının sunulmasını mültecilerin topluma entegrasyonunun iyileştirilmesinin bir aracı olarak önermişlerdir. Ulusal bir organizasyonu temsil eden bir katılımcı, “ilk etapta, ücretsiz eğitim, sağlık ve barınma imkanlarına erişim sağlanması, mültecilerin yasal işler bulmalarına yardımcı olunması ve böylelikle kendi kendilerine yetebilmeleri ve bunun sonucunda da ev sahibi ülkeye tam olarak entegre olabilmeleri”²⁸ konusunda bir öneride bulunmuştur. Entegrasyon konusunun ele alınmasıyla ilgili olarak ileri sürülen diğer öneriler arasında şunlar da bulunmaktadır: “Mevcut yasalarda mültecilerin entegre olmalarına yardımcı olacak tadiller yapılması ve vatandaşlığa kabul edilmelerinin kolaylaştırılması”²⁹ ve:

“ Okullara Arapça konuşan rehberlik öğretmenleri atanmalı, çocuklar yaşlarına göre değil, öğrenme seviyelerine göre sınıflara yerleştirilmeli, daha büyük yaşta olan (adaptasyon konusunda daha fazla bocalayan) çocuklara özel eğitim verilmeli.”³⁰

25. Anket katılımcısı, Ulusal organizasyon.

26. Anket katılımcısı, Ulusal organizasyon.

27. Anket katılımcısı, anonim.

28. Anket katılımcısı, Ulusal organizasyon.

29. Anket katılımcısı, anonim.

30. Anket katılımcısı, Ulusal organizasyon.

Bir ulusal organizasyon da sosyal uyum ve ayrımcılık konularının şu şekilde ele alınmasını önermiştir: “Yerel kapasiteler ve söylemler hakkında daha fazla bilgi edinmek amacıyla sahada ihtiyaç tespiti, ev sahibi toplumlara anketler ve mülakatlar yapılması. Barışçıl çatışma dönüştürme yöntemlerinin yardımıyla gerilimleri çözmek için daha fazla sosyal hizmet görevlisi ve yerel barış inşa görevlisinin görevlendirilmesi.”³¹ [aynen metindeki gibi]

Sorumluluğun daha iyi bir şekilde paylaşılması için anket katılımcıları farklı yöntem önerilerinde bulunmuştur. Önerilerin birçoğu, koordinasyon mekanizmalarının yaratılmasını ve şeffaflığın ve hesap verebilirliğin artırılmasını içermektedir. Örneğin, anket katılımcılarından biri, “dengeli finansal politikalar belirlenmesi ve hazırlanması ve nakit akışının bilinmesi için denetim organları atanması” konusunda öneri sunduktan sonra şu soruyu sormuştur, “destek doğru yönde ilerliyor mu?”³²

Mülakat katılımcıları da ulusal ve uluslararası politika yapımcılar tarafından daha iyi bir şekilde ele alınması gerektiğini düşündükleri çeşitli politika konularıyla ilgili tavsiyelerde bulunmuştur. Bu tavsiyelerin bir kısmı, hem politika yapımcıların hem de STK’ların kendilerinin, insani yardım alanında koordinasyon içinde çalışmalarına odaklanmıştır. Örneğin, bir organizasyon şöyle demiştir: “Kaos insani yardım ve kalkınma sistem(ler)inden kaynaklanmaktadır, dolayısıyla daha çok koordinasyona ve diğer organizasyonların mümkün olduğunca katılım göstermelerine ihtiyacımız var.”³³

Devlet kurumlarındaki politika yapımcılara yönelik birçok tavsiye, sivil toplum aktörlerinin süreçlere dahil edilmesine duyulan ihtiyaca ve “sivil alanın tanınmasına”³⁴ odaklanmıştır. Ulusal bir organizasyonun da açıkladığı gibi,

“

Devlet ile STK’lar arasındaki ilişkinin, açık işbirliği için daha uyumlu bir seviyeye getirilmesi gerekiyor; şu anda bu ilişkilerde bazen rekabet varmış gibi görünüyor. Bunun yerine, devletlerin mültecilerle ilgili müdahaleler bakımından STK’ların yaptıkları önemli katkıları kabul etmesi gerekiyor. Devletler STK’ların büyümesine izin vermeli ve onların çalışmalarını desteklemeliler.”³⁵

Genel olarak anket ve mülakatlarda ileri sürülen öneriler, ortak ‘koordinasyon’ temasını paylaşmakta ve sivil toplum kuruluşları ile gerek devletler gerekse uluslararası kuruluşlar arasındaki boşluğun kapatılması ihtiyacına işaret etmektedir. Göze çarpan biçimde sivil toplum kuruluşlarıyla ilgili tavsiyeler birbirleriyle benzeşmekte ve politika yapımcılarla ilişki kurulması, güçlü ağlar oluşturulması ve STK’larla devlet kurumları arasındaki ilişkiler üzerine eleştirel bir şekilde düşünülmesi gibi hususlardan birçok kez bahsedilmektedir. Küresel Mülteci Mutabakatı’nda ve Dünya İnsani Yardım Zirvesi gibi diğer inisiyatiflerde ana hatlarıyla belirlendiği gibi, sivil toplum kuruluşlarının mülteci müdahalelerine dahil edilmesi konusuna artan bir şekilde odaklanıldığı düşünülünce, STK’ların ulusal ve uluslararası seviyelerde mültecilere acil yardıma ve politika yapma süreçlerine daha anlamlı bir şekilde katkı sağlamalarına yönelik mekanizmalar oluşturulması tartışmalarda öne çıkmalıdır. Sivil toplum kuruluşlarının süreçlere dahil olma kabiliyetini sınırlandırabilecek uluslararası ve ulusal koşulların ele alınmaması, mülteci organizasyonlarının ve ev sahibi ülkelerde bulunan sivil toplum kuruluşlarının tartışmaların daha fazla dışında kalması riskini doğurabilir.

31. Anket katılımcısı, Ulusal organizasyon.

32. Anket katılımcısı, Mülteci organizasyonu.

33. Ulusal organizasyonla mülakat (10.01.2018)

34. Ulusal organizasyonlarla mülakatlar (12.01.2018)

35. Ulusal organizasyonla mülakat (16.01.2018)

Bölüm 2: Mültecilerle ilgili Ulusal ve Uluslararası Politika Süreçlerine Katılım

Bu bölümde, anket ve mülakat katılımcılarının mültecilere ilişkin ulusal ve uluslararası politika yapma süreçlerine katılımlarıyla ilgili tecrübeleri ve beklentileri incelenmektedir.

Politika Yapma Süreçlerine Katılım ve Dahil Olma Tecrübeleri

Mülakatlara katılan organizasyonların/uzmanların yarısından fazlası (79 katılımcı arasında 49) kurumlarının, toplantılara katılım, gruplara üyelik ve doğrudan dahil olunması gibi farklı yöntemlerle farklı seviyelerdeki (ulusal ve/veya uluslararası) politika yapma süreçlerine belli bir ölçüde de olsa katıldıklarını belirtmiştir. Küçük bir grup kuruluş ise (7) mülakat esnasında bu soruyu doğrudan cevaplamamıştır.

Uluslararası konferanslara/toplantılara/sunumlara katılım (23 organizasyon) mültecilerle ilgili politika yapma süreçlerine dahil olmanın temel yöntemi olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, mülteci organizasyonlarıyla ulusal organizasyonların mülakata katılan üyelerinin eşit düzeyde endişe duydukları bir konudur (her bir gruptan 11 organizasyon). Mülakatlara katılan organizasyonlar/uzmanlar, uluslararası gruplara (ICVA gibi) üyelik (14), ulusal karar alma süreçlerine doğrudan dahil olma (13), konferanslara veya toplantılara ulusal düzeyde katılım (11), ulusal gruplara (Türkiyedeki organizasyonlar için Türkiye Mülteci Konseyi gibi) üyelik (10) ve uluslararası politika yapma süreçlerine doğrudan dahil olunması (9) yöntemlerinin tamamından, mülteci politikalarına dahil olmanın yolları olarak bahsetmişlerdir.

Politikalara dahil olmaya ilişkin yöntemlerin bazıları yüksek seviyelerde başvuru yöntemleri olmakla birlikte, politika yapma süreçlerine doğrudan dahil olunması hem ulusal (mülakata katılan organizasyonların/uzmanların 13'ü tarafından belirtilmiştir) hem de uluslararası (dokuz organizasyon/uzman tarafından belirtilmiştir) seviyede düşüktür. Çarpıcı bir biçimde, mülteci organizasyonlarının sadece ikisi (38 organizasyon arasından) mültecilerle ilgili uluslararası politika yapma süreçlerine dahil olduklarını belirtirken, söz konusu organizasyonların sadece dördü politika yapma süreçlerine ulusal seviyede dahil olduklarını ifade etmişlerdir. Buna kıyasla, mülakata katılan ulusal organizasyonlar süreçlere uluslararası ve ulusal seviyelerde doğrudan dahil olunmasından daha sıklıkla bahsetmişlerdir (37 organizasyon arasında 7'si). Bu arada, mülakatlara katılan (mültecilerin ya da ev sahibi toplumların kurduğu) kadın organizasyonlarının üçte biri, ulusal politika yapma süreçlerine doğrudan dahil olduklarını belirtmişlerdir. Ne var ki, bunların hiçbirisi mülakatların yürütüldüğü sırada mültecilerle ilgili uluslararası seviyedeki politika yapma süreçlerine doğrudan dahil olmamışlardı.

Genel olarak, 23 organizasyon/uzman mültecilerle ilgili herhangi bir politika yapma sürecine dahil olmamıştır. 8 ulusal (37 organizasyon arasında) ve 1 uluslararası organizasyon (4 organizasyon arasında) ile kıyaslandığında, mülteci organizasyonları arasında politika yapma süreçlerine dahil olmamış olan organizasyon sayısı daha yüksektir (38 organizasyon arasında 13). Mülakatlara katılan kadın organizasyonlarının beşte biri (9 organizasyon arasında) mülakatların gerçekleştirildiği sırada herhangi bir politika yapma sürecine dahil olmamıştır. Bu bulgular, ev sahibi ülkelerde bulunan sivil toplum kuruluşlarının ve mülteci kuruluşlarının politika yapma süreçlerine dahil olmadıklarını çarpıcı bir biçimde göstermektedir. Mülteci organizasyonları dahil olmak üzere, bu istişare sürecinde mülakata katılan STK'ların birçoğunun edinmiş oldukları tecrübeler ve uzmanlıklar göz önünde bulundurulduğunda, bu organizasyonların söz konusu süreçlere dahil olmalarının politika tartışmalarına değerli perspektifler ve tavsiyeler kazandıracağı varsayılabilir. Fakat öyle görünüyor ki bu tür uygulamaların, mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerdeki sivil toplum kuruluşlarının destek olmaya çalıştıkları nüfuslar üzerinde doğuracağı belirgin sonuçlara rağmen, politika yapma süreçleri dışlayıcı bir anlayışla devam etmektedir.

Küresel Mülteci Mutabakatı (KMM) Sürecine Dahil Olma Tecrübeleri

Mülakatlar kuruluşların uluslararası mülteci politikalarına dahil olmalarına ilişkin genel bilgiler temin etmekle birlikte, söz konusu mülakatlarda KMM gibi belirli politika yapma süreçlerine çok sınırlı bir vurgu yapılmıştır. Öte yandan, anket katılımcılarına sadece KMM'nin geliştirilme sürecine dahil olmalarına ilişkin soru sorulmuştur ve bu soruların bulguları da aşağıda sunulmaktadır.

Genel olarak, istişare sürecinin bulguları KMM'nin geliştirilme sürecine orta seviyede bir katılım olduğunu ve dahil olmama seviyesinin de yüksek olduğunu göstermektedir. Anket katılımcılarının dörtte biri, KMM'nin geliştirilme sürecine katıldıklarını belirtmişlerdir. Fakat derinlemesine mülakatlara göre, bu politika sürecine katılım çok daha düşüktür; 79 örgütün sadece sekizi Küresel Mutabakat süreçlerine (KMM ve Göç Üzerine Küresel Mutabakat dahil) doğrudan ya da dolaylı olarak katıldıklarını ifade etmiştir. Bu organizasyonlardan sadece ikisi mülteci organizasyonlarıdır ve söz konusu organizasyonlar arasında hiç kadın organizasyonu bulunmamaktadır.

Tablo 7: KMM'nin geliştirilme sürecine katılmış olan katılımcıların yüzdesi, ülkelere, organizasyon türüne ve cinsiyete göre

Katılımcıların KMM'nin geliştirilme sürecine katılımları	Katılmış olan organizasyonların yüzdesi	N
TOPLAM	24,8	475
Mültecilere Ev Sahipliği Yapan Başlıca Ülkeler	23,9	259
Diğer Ülkeler	27,6	76
Ulusal organizasyonlar	23,0	204
Uluslararası organizasyonlar	42,5	40
Mülteci organizasyonları	27,1	48
Diğer organizasyonlar	15,8	38
Kadın organizasyonları	13,8	29
Diğer tüm organizasyonlar	26,2	301
Kadınlar	24,8	165
Erkekler	25,2	159

Kaynak: İstişare anketi.

Soru: Siz ya da kurumunuz BMMYK tarafından yürütülmekte olan Küresel Mülteci Mutabakatı geliştirme sürecine dahil oldunuz mu?

Mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerden ve diğer ülkelerden anket katılımcılarının KMM'nin geliştirilme sürecine katılımları benzer orandadır (sırasıyla %23,9 ve %27,6), fakat dünyadaki mültecilerin çoğunluğuna ev sahipliği yapan ülkelerin diğer ülkelere kıyasla sürece kısmen daha düşük seviyede katılması çarpıcıdır. Beklendiği gibi, uluslararası organizasyonlar (%42,5) KMM'nin geliştirilme sürecine en yüksek seviyede katılım gösterdiklerini belirtmişlerdir. Dikkat çeken nokta, mülteci organizasyonlarının (%27,1) ikinci en yüksek katılım seviyesine sahip olmalarıdır ve bunları ulusal (%23) ve diğer organizasyonlardan (%15,8) katılımcıların daha düşük katılım oranları takip etmektedir. Kadın organizasyonlarının sürece katılım oranları ise diğer tüm organizasyonların neredeyse yarısı kadardır (%26,2'ye kıyasla %13,8).

Mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerden katılımcılarla kıyaslandığında, diğer ülkelerden daha fazla sayıdaki katılımcı, savunuculuk/etki yaratma çalışmalarını ve devlet kurumlarıyla ilişki kurulmasını sürece

katılım için başvurulan temel yöntemler olarak saymışlardır (savunuculuk/etki yaratma çalışmaları: %41,9'a kıyasla %71,4; devlet kurumlarıyla ilişki kurulması: %33,9'a kıyasla %61,9). Katılımcıların beşte biri, BMMYK ile doğrudan temas kurduklarını dile getirmişlerdir. Beklendiği gibi uluslararası organizasyonlardan katılımcılar daha yüksek oranda (%35,3) doğrudan erişim sağladıklarını belirtmiştir. Ulusal organizasyonlardan katılımcıların bu yöntemi kullanımı görece olarak sınırlı kalırken (%25,5), mülteci organizasyonlarından katılımcılar içinse bu rakam çok daha düşük bir orandadır (%7,7). Diğer ülkelere (%33,3) kıyasla, mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerdeki katılımcılar (%21) arasında doğrudan katılım oranının görece olarak daha düşük olduğu gözlemlenmiştir. Uluslararası organizasyonlardan katılımcılar (%23,5) mülteci organizasyonlarından (%15,4) ve ulusal organizasyonlardan (%10,6) katılımcılara kıyasla politika yapma sürecindeki kolaylaştırıcı rollerinden daha fazla bahsetmişlerdir.

Bu bulgular, hem mültecilere ev sahipliği yapan ülkelerdeki ulusal STK'ların hem de dünya genelindeki mülteci organizasyonlarının ulusal ve uluslararası seviyelerde politika yapma süreçlerine katılımlarının endişe verici şekilde eksik kaldığını göstermektedir. Ulusal organizasyonların ve mülteci organizasyonlarının belirgin bir şekilde sürecin dışında tutulmalarının sebepleri ayrıca analiz edilmelidir ve bu analizlere güçler dengesi ve kaynakların kontrolleri perspektifleri de dahil edilmelidir. Ulusal organizasyonların ve mülteci organizasyonlarının hem ulusal hem de uluslararası politika yapma platformlarına katılma haklarını kullanmaları için alan yaratmak ve bu organizasyonların deneyimlerinin, bilgi birikimlerinin ve uzmanlıklarının kendilerine fayda sağlaması gereken politikalara katkı sağlamasına imkan yaratmak amacıyla uygun önlemlerin alınması gerekmektedir.

Katılımcıların KMM Sürecine Katılımlarıyla İlgili Sınırlamalar

KMM'nin geliştirilme sürecine dahil olmamış olan katılımcıların bakış açılarından,³⁶ BMMYK tarafından yürütülen bu sürecin son derece dışlayıcı olduğu görülmektedir. KMM sürecine dahil olmamış katılımcılar, dahil olmamalarının sebepleri olarak, süreçten haberdar olmadıklarını (%26,1), katılım göstermeleri için davet edilmediklerini veya kendilerine danışılmadığını (%14,3) ve sürecin küçük, yerel, hak temelli kuruluşları ya da BMMYK ile beraber çalışmayan organizasyonları dışladığını (%6,1) ifade etmişlerdir. KMM sürecine dahil olmamış katılımcıların bazıları, kurumlarının sürece dahil olmadığını çünkü uluslararası mülteci politikasına ilişkin savunuculuk/etki yaratma çalışmalarının kendi çalışma alanlarının dışında kaldığını (%8,9) belirtmişlerdir. Diğer bazı katılımcılar, sürece katılmak için fırsatları (%8,2) ya da kaynakları (%5) olmadığını belirtirken, kurumsal sınırlamalar (%6,1) da (yeni ya da küçük bir kuruluş olmak) sürece katılımın önünde bir engel olarak belirtilmiştir.

Mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelere (%30,5) ve ulusal organizasyonlardan (%29,9) katılımcıların yaklaşık üçte biri, diğer ülkelere katılımcılara (%14,5) kıyasla, süreçten haberdar olmadıklarını belirtmişlerdir. Sürece katılım fırsatının olmaması da, farklı ülkelerde aynı ölçüde bir engel olarak görülmektedir (%8,1-9,1). Katılım göstermek için davet edilmemek veya danışılmamak (%22,9) ve kurumsal sınırlamalar (%11,4), diğer organizasyon türlerine kıyasla, ağırlıklı olarak mülteci organizasyonlarından katılımcılar tarafından ileri sürülen bir sebep olmuştur. Ulusal organizasyonlardan ve mülteci organizasyonlarından benzer orandaki katılımcılar (sırasıyla, %8,3 ve %8,6) sürecin dışlayıcı olduğunu düşünmektedir. Mülakatlar sırasında, özellikle mülteci organizasyonları, BMMYK tarafından yürütülen KMM'nin geliştirilme sürecinden mültecilerin dışlandığını vurgulamışlardır ve bir mülteci organizasyonunu temsil eden bir katılımcı bunu şu şekilde vurgulamıştır: "Bazı organizasyonlar, [mültecilerle] istişarelerde bulduklarını söylüyorlar - bu pek de gerçek değil."³⁷ Diğer bir mülteci organizasyonu ise, "Mültecilerin BMMYK'ya erişmeleri mümkün bile değil, mültecilere izin verilmiyor. [BMMYK] mültecilerle ilgili sorunları belirlediklerini düşünüyor, [ve] mültecilerin bakış açılarını dikkate almaksızın projeler tasarlıyorlar," diye açıklamıştır.³⁸

36. Ankete katılanların %75,2'si KMM sürecine dahil olmadıklarını belirtmiştir.

37. Mülteci organizasyonuyla mülakat (18.01.2018).

38. Mülteci organizasyonuyla mülakat (31.01.2018).

Ulusal organizasyonlar ve mülteci organizasyonları, KMM'nin geliştirilme sürecine anlamlı bir şekilde katılım sağlamanın önündeki engeller olarak kaynaklarının ve fırsatlarının olmadığını belirtmişlerdir. Ulusal organizasyonlardan biri şunları ifade etmiştir: “[BMMYK] bir yerel kuruluşu etkinlikten 2 gün önce Cenevre’ye davet etti, dolayısıyla bu aslında bir ‘davet etmeme’dir. STK’ların süreçlere/etkinliklere etkili bir şekilde katılmak için kaynakları yok.”³⁹ Diğer bir organizasyon ise şu açıklamayı yapmıştır:

“ Bu, biraz kaynaklarla ilgili- toplantılara katılmak için kendi cebinden ödemek. Esas sorun, toplantılardan haberdar olmak. Diğer bir sorun ise, bunlara davet edilmek - katılımı ilgili kısıtlamalar [ve] sınırlı sayıda katılımcı [var].”⁴⁰

KMM'nin geliştirilme sürecini etkilemenin çalışma alanlarına dahil olmadığını düşünen katılımcıların büyük bir kısmı uluslararası organizasyonlardan katılımcılar olmuştur (%39,1). Fakat çarpıcı bir biçimde bu katılımcılar, aynı zamanda fırsatlarının olmamasını sürece dahil olmalarının önünde bir engel olarak belirtmişlerdir (%13). Süreci etkilemenin çalışma alanlarına dahil olmadığını belirten katılımcıların büyük bir kısmı, mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerdeki organizasyonlardan (%7,1) ziyade diğer ülkelerdeki organizasyonlar olmuştur (%18,2).

Kadın organizasyonlarından katılımcılar, KMM'nin geliştirilme sürecine katılmamalarının sebepleri olarak davet edilmediklerini ya da kendilerine danışılmadığını (%20), katılım göstermek için fırsatları olmadığını (%12), kurumsal sınırlamaları (%8) ve kaynaklarının olmadığını (%8) vurgulamışlardır. Uluslararası bir kadın organizasyonundan bir mülakat katılımcısının ileri sürdüğü gibi:

“ Kadın organizasyonlarına hala başvurulmuyor. Savunuculuk çalışmaları yapan kadın organizasyonları, bunu uluslararası bir mekanizma olarak yapmak için donanımlı değil ve kadın organizasyonları ile uluslararası politika yapma mekanizmaları arasında bir ikilik var. Uluslararası sistem yeterince donanımlı değil. [Örneğin], [bir] toplumsal cinsiyet analizi yapmak için birini üç günlüğüne göndermek yeterli değil.”⁴¹

Bu bulgular genel olarak şunu göstermektedir: her ne kadar KMM'nin kendi bünyesinde mülteci kadınlar ile diğer mültecilerin ‘önemli forumlara, kurumlara ve karar alma süreçlerine’ en iyi şekilde nasıl dahil edilebileceklerine dair tartışmalar sürse de, hayal kırıcı bir şekilde mülteci kadınların KMM'nin geliştirilme sürecine girdi sağlamak konusunda aslında söz hakları bulunmamaktadır.⁴² Bu bulgulara dayalı olarak, hakim seslerin görüşlerinin ve çıkarlarının sürdürülmesinin KMM'nin önemli dayanaklarından biri haline gelme riski bulunmaktadır. Buna karşılık, en marjinalleştirilmiş mültecilerin hayati endişelerini teşkil eden önemli sorunların ve dünyanın dört bir yanındaki STK’ların değerli tecrübeleri ile iyi uygulamalarının gözden kaçırılma riski bulunmaktadır.

39. Mülteci organizasyonu ile mülakat (25.01.2018).

40. Mülteci organizasyonu ile mülakat (16.01.2018).

41. Uluslararası kadın organizasyonu ile mülakat (22.01.2018).

42. Küresel Mülteci Mutabakatı, Birinci Taslak. 9.03.2018, s.7.

<https://zolberginstitute.org/wp-content/uploads/2018/03/Global-Compact-on-Refugees-DRAFT-ONE.pdf>

Sonuç

Bu rapor, bir dizi mülteci organizasyonunun yanı sıra mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerde ve dünya genelinde faaliyet gösteren STK'lardan katılımcılarla gerçekleştirilen çevrim içi anket ile mülakatlardan oluşan bir istişare sürecinin bulgularını ortaya koymuştur. Toplamda 554 katılımcının görüşlerinden oluşan bu raporda, geniş bir yelpazeye yayılan politika öncelikleri, iyileştirilmesi gereken politika alanları, politika yapma süreçlerine katılımı ilgili gidişat konusundaki fikirler ve politikaları etkileme kabiliyeti tanımlanmıştır. Genel olarak, anket ve mülakatlardan elde edilen bulgularda, yasal istihdama erişim, yasal belgeler, eğitim ve sağlık konuları tutarlı olacak şekilde çeşitli ortak politika öncelikleri öne çıkmıştır. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ele alınması, bu istişare sürecinde mülakata katılan kadın organizasyonlarının ve kadınların en önemli öncelik konularından biri olarak öne çıkmıştır. Dikkat çekecek şekilde, bu önceliklerin tamamı mülteciler hukukunda mültecilere tanınan temel hakları teşkil etmektedirler ve bunlar aynı zamanda mültecilere ev sahipliği yapan ülkelerde mültecilerin yerel topluma entegre olmalarının anlamlı ve gerekli adımlarıdır. Bunların günümüzde hâlâ öne çıkan politika öncelikleri olmaya devam etmeleri, uluslararası mülteci rejiminin kapsamlı olarak destek ve koruma sağlayamadığını düşündürmektedir.

Bu raporda tutarlı şekilde vurgulanan diğer bir tema da, dünyada mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerde faaliyet gösteren mülteci organizasyonlarıyla ulusal organizasyonların politika süreçlerine daha fazla dahil olmaları gerekliliğidir zira bu organizasyonların birçoğu, KMM süreci dahil olmak üzere, ulusal ve uluslararası karar alma süreçlerinin dışında bırakıldıklarını hissetmektedirler. Mültecilerin ve sivil toplumun diğer üyelerinin organize olma ve destek sağlama kapasitesi, KMM gibi belgelerde belirtilmiştir, fakat burada sunulan verilerin de gösterdiği gibi, bu kapasitelerden tam olarak faydalanılmamaktadır. Mülteciler söz konusu olduğunda, bu dışlama, mültecilerin salt yardım alan taraf olduğuna dair algının pekiştirilmesi gibi bazı istenmeyen sonuçlar doğurabilir. Ne var ki, mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerdeki sivil toplum kuruluşlarının, mülteci organizasyonlarına kıyasla, zaman zaman daha fazla dışlanmaları da çarpıcı bir durumdur. Sivil toplumun programlara ve politika yapma süreçlerine katılımının önemini vurgulayan mevcut söylem geride bırakılarak politika ve programlara yön vermeleri için STK'lar ile gerçek ortaklıklar kurulmaya başlanmasının zamanı çoktan gelmiştir. Anlamlı katılım mekanizmalarının oluşturulması ve desteklenmesi hemen atılması gereken önemli bir adımdır.

Katılımla ilgili bu veriler aynı zamanda, mevcut insani yardım sisteminin mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerdeki sivil toplum kuruluşlarının ulusal ve uluslararası politika yapma süreçlerine katılma kabiliyetleri üzerindeki potansiyel etkisiyle ilgili kapsamlı ve önemli göstergeler de ortaya koymaktadır. Bu veriler, özellikle, bu alandaki iletişim ve katılım kanallarının yaratılması veya daha da güçlendirilmesi ihtiyacına işaret etmektedir. Bunun yapılması, sivil toplumun politika yapma mekanizmalarına dahil edilmesine yönelik olarak mültecilere ev sahipliği yapan ulusal hükümetler ile uluslararası organizasyonların birbirleriyle uyumlu çalışmalar yapmalarını ve kaynaklar tahsis etmelerini gerektirebilir. Bu sadece katılımın sağlanması için değil, fakat aynı zamanda ev sahibi toplumlar, mülteci toplumlar ve bunların kuruluşları arasındaki sosyal uyum ve sinerjinin kolaylaştırılması için de önemlidir.

Mülteci organizasyonlarının bu proje kapsamında yürütülen istişare süreci gibi istişare süreçlerinde daha fazla temsil edilmeleriyle ve mültecilere ev sahipliği yapan ülkelerdeki STK'ların genel katılımının artmasıyla ilgili ihtiyaç, bu istişare sürecinin bulgularıyla da teyit edilmiştir. Yaklaşmakta olan Uluslararası Mülteci Kongresi ve KMM süreci etrafında şekillenen mültecilerin ve sivil toplumun yön verdiği diğer inisiyatifler, sivil toplumun katılımı ve ortaklık konusunda önemli fırsatlar sunmaktadır ve bu raporda vurgulanan önemli sorunlara odaklanan çalışma gruplarının oluşturulması da bu fırsatlardan biri olabilir. Bunlar hep birlikte, bu istişare sürecinin katılımcıları tarafından vurgulanan daha fazla koordinasyon ve katılım ihtiyacının ele alınması için değerli fırsatlar sunmaktadırlar.

Ek 1. Anket Soruları

BÖLÜM 1: POLİTİKA ÖNCELİKLERİ

S1. Çalıştığınız veya bulunduğunuz ülkede mültecileri olumsuz etkileyen ve geliştirilmesi gereken en önemli üç politika alanı nedir? (Cevap seçeneği sunulmayan anket sorusu)

1	<input type="text"/>
2	<input type="text"/>
3	<input type="text"/>

S2. Çeşitli araştırmalar, farklı ortam ve ülkelerdeki mültecilerin en önemli öncelikleri olarak aşağıdaki konuları tespit etmişlerdir. Bulduğunuz ortama dayalı olarak, sizin görüşünüze göre bu konulardan hangileri mülteciler için en önemli altı önceliktir? (Cevap seçeneği sunulan anket sorusu)

(Lütfen en fazla 6 konu seçin)

İkamet edilen (diğer bir deyişle, mültecinin halihazırda bulunduğu) ülkede iltica talep etme kabiliyeti	
Güvenlik arayışı ile uluslararası sınırları aşma kabiliyeti	
İradesi dışında ya da zorla geri dönmeye ya da sınır dışı edilmeye karşı korunma	
Uygun, güvenli ve saygın karşılanma koşullarına erişim	
Su ve temizlik hizmetleri, yiyecek, barınma, sağlık hizmetleri (üreme ve cinsel sağlık ve psiko-sosyal destek dahil), eğitim ve korunma dahil, temel ihtiyaçları karşılayan hizmetlere erişim	
Yasal statünün tanınması ve ilgili belgelere erişim	
Nüfus dairesine ve ilgili belgelere erişim	
Fiziksel güvenlik ve korunma	
Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet	
Yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık	
Yasal istihdam imkanlarına erişim	
Kadınların istihdam imkanlarına erişimi	
Güvenli ve saygın çalışma koşulları	
Çocuk işgücü	
Eğitime erişim	
Eğitim kalitesi	
Sağlık hizmetlerine erişim	
Sağlık hizmetlerinin kalitesi	
Güvenli ve uygun barınmaya erişim	
Su ve temizlik hizmetlerine erişim	
İnsani yardıma erişim	
Hukuki hizmetlere ve korunmaya erişim	
Dil engeli	
Kalıcı çözümlere erişim (yerel entegrasyon, isteğe bağlı olarak yurduna geri dönme ve tekrar yerleşme)	
Yer değiştirmenin temelinde yatan nedenlerin ele alınması	
Sosyal dayanışma ve ev sahibi toplumlarla uyum	
Diğer (lütfen belirtin)	

S3. Aşağıdaki konular son yıllarda uluslararası politika yapımcılar tarafından öncelikler olarak belirlenmiştir. Siz bunların hangilerini en önemli üç öncelik olarak görüyorsunuz?

(Lütfen sadece en önemli 3 önceliği seçin)

Ülkelerin mültecileri kabul etmek ve onlara ev sahipliği yapmak ve/veya finansal katkılar ile mültecilerin ihtiyaçlarını desteklemek konusunda hazır olup olmamaları	
Mültecilerin iltica ettikleri ülkedeki sağlık, eğitim, istihdam, yasal statü, barınma ve diğer sorunlarını ele almalarına destek olmak	
Mültecilerin memleketlerine kendi isteklerine bağlı olarak dönmelerini kolaylaştırma	
Mültecilerin üçüncü bir ülkede yerleşmelerini kolaylaştırma	
Yer değiştirmenin temelinde yatan nedenlerin ele alınması	
Ev sahibi ve mülteci toplumların birlikte desteklenmesi	
Ev sahibi ülke ve toplumlara teknik destek	
İmtiyazlı ticaret düzenlemeleri gibi, ev sahibi ülke ve toplumların desteklenmesine yönelik diğer önlemler	
Diğerleri (lütfen belirtin)	

S4. Sizin görüşünüze göre, ulusal ve uluslararası politika yapımcıların en az ele aldıkları sorunlar hangileridir?

S5. Bu önceliklerin daha iyi bir şekilde ele alınmalarının sağlanması için ne yapılabilir?

BÖLÜM 2: KÜRESEL MÜLTECİ MUTABAKATI GELİŞTİRME SÜRECİNE KATILIM

S6. Siz ya da kurumunuz, Küresel Mülteci Mutabakatı geliştirilmesi için BMMYK tarafından yürütülen istişare sürecine dahil oldunuz mu?
(evet/ hayır)

S7. Evet ise, nasıl? (lütfen geçerli olanların hepsini işaretleyin)

Yazılı katkıların gönderilmesi	
Bir toplantıya / istişareye katılım	
Küresel Mülteci Mutabakatı ile ilgili bir politika bildirisi/ beyanı / diğer belge hazırlanması	
Küresel Mülteci Mutabakatı ile ilgili etki yaratma veya savunuculuk faaliyetlerine katılım	
Sorunun sorumlu ulusal yönetim kurumlarıyla (örneğin göç ve mültecilerle ilgili bakanlıklar, genel müdürlükler, vs.) tartışılması	
Diğer (lütfen belirtin)	

S8. Lütfen katılımınızla ilgili detayları belirtin (örneğin: ne gibi yazılı katkılar gönderdiniz ve kime gönderdiniz; kaç toplantıya katıldınız ve bu toplantıları kim düzenlemişti; geliştirilen politika tavsiyeleri ve pozisyonlarıyla ne yaptınız; hangi etki yaratma ve savunuculuk faaliyetlerine katıldınız; sorunları kimlerle tartıştınız, vs.).

S9. Erişim sağladığınız katılım seviyesi sizi ne kadar tatmin etti?

1 (çok tatmin etti)	2 (tatmin etti)	3 (ne tatmin oldum ne de olmadım)	4 (Tatmin olmadım)	5 (Hiç tatmin olmadım)	Bilmiyorum
---------------------	-----------------	-----------------------------------	--------------------	------------------------	------------

S10. Hayır (katılmadı) ise, neden?

S11. Küresel Mülteci Mutabakatı kabul edildikten sonra BMMYK ve diğer uluslararası örgütlerle ilişkiler kurmak ister misiniz?
(evet / hayır)

S12. Evet ise, söz konusu ilişkiler için ne tür bir mekanizma önerirsiniz?

BÖLÜM 3: ULUSLARARASI MÜLTECİ KONGRESİ

S13. Siz / kurumunuz 2018 yılının Şubat ayı sonunda veya Mart ayı başında Türkiye’de düzenlenecek olan zorunlu göç ile ilgili uluslararası bir kongreye katılımı ilgileniyor musunuz?
(evet/ hayır)

S14. Siz / kurumunuz Küresel Mülteci Mutabakatı ve mültecilerle ilgili diğer uluslararası politika süreçlerini etkilemeye yönelik ortak politika tavsiyeleri ve stratejileri geliştirmek amacıyla diğer ülkelerden sivil toplum örgütleriyle birlikte tematik çalışma gruplarına katılmakla ilgileniyor musunuz?
(evet / hayır)

BÖLÜM 4: KİŞİSEL BİLGİLER

S15. Adınız nedir? (tercihe bağlı)

S16. E-posta adresiniz nedir? (tercihe bağlı)

S17. Cinsiyetiniz nedir?

S18. Hangi ülkedesiniz?

S19. Çalıştığınız kurumun adı nedir? (tercihe bağlı)

S20. Çalıştığınız kurumu nasıl tanımlarsınız?

Topluma dayalı organizasyon	
Mahalle derneği	
Mülteci organizasyonu	
Kadın organizasyonu	
Mülteciler tarafından yönetilen kadın organizasyonu	
Meslek kuruluşu	
Basın kuruluşu	
Akademik kuruluş (örneğin üniversite, kolej, vs.)	
Düşünce kuruluşu	
İşçi sendikası	
Ulusal sivil toplum kuruluşu	
Uluslararası sivil toplum kuruluşu	
Uluslararası kuruluş (örneğin BM, Dünya Bankası, vs.)	
Kamu kuruluşu (belediyeler dahil)	
Özel sektör	
Diğer, lütfen belirtin	

Ek 2. İstişare Mülakat Yönergesi

- 1.Mültecilerle ilgili öncelikler: Çalıştığınız/bulduğunuz ülkede mültecilerle ilgili öncelikler nelerdir? Bu sorunların ele alınması için ne yapılabilir? Kurumsal öncelikleriniz nelerdir?
- 2.Ulusal/uluslararası politika yapıcılar: Kurumsal önceliklerinize ek olarak, mültecilerin yaşamlarının iyileştirilmesi için ulusal/uluslararası politika yapıcılarının önceliklerinin neler olması gerektiğini düşünüyorsunuz?
- 3.Mültecilerle/mülteci organizasyonlarıyla bağlantı: Hangi mülteci organizasyonlarıyla temasınız var/birlikte çalışıyorsunuz? Bu organizasyonların sürece nasıl dahil edilebileceğini düşünüyorsunuz? Mültecilerle doğrudan ilişki kuruyor musunuz, eğer öyleyse onlarla doğrudan nasıl ilişki kuruyorsunuz? (Eğer bir mülteci organizasyonuysa) Mültecileri ilgilendiren sorunlarla ilgili olarak yerel/ulusal/uluslararası STK'larla ilişki kuruyor/birlikte çalışıyor musunuz? Eğer öyleyse, nasıl?
- 4.Politika yapma süreçlerine katılım: Sizin görüşünüze göre, siz/kurumunuz ulusal ve uluslararası seviyede mültecilerle ilgili politika yapma süreçlerine ne ölçüde katılıyorsunuz/katılıyor? Sivil toplumun (özellikle mülteci organizasyonlarının) uluslararası politika yapma süreçlerine katılımının sağlanması için ne yapılmalı? (organizasyonların bu süreçlere katılmak için neye ihtiyaç duyduklarını düşünüyorsunuz?)
- 5.Sürece dahil olunması: Mültecilerle ilgili politika istişare ve geliştirme sürecine ve Mülteci Kongresine nasıl dahil olabileceğinizi düşünüyorsunuz (bir Türkiye Mülteci Konseyi üyesi olarak)?
- 6.Çalışma grupları: Anketin tamamlanmasından sonra, niyetimiz belirli tematik alanlar etrafında politika tavsiyeleri geliştirebilecek tematik çalışma grupları oluşturmak (bu alanlar, çevrim içi anketten de elde edeceğimiz girdilerle nihai haline getirilecek). Temalar, mültecilerin karşılanması ve kabul edilmesi, mültecilerin hemen karşılanması gereken ve devam eden ihtiyaçları için destek, mültecilere ev sahipliği yapan toplumlara destek ve mülteciler için kalıcı çözümler konularıyla ilgili olabilir. Siz / kurumunuz, Küresel Mülteci Mutabakatı ve mültecilerle ilgili diğer uluslararası politika süreçlerini etkilemek için ortak politika tavsiyeleri ve stratejileri geliştirmek amacıyla, diğer ülkelerden sivil toplum örgütleriyle birlikte bir tematik çalışma grubuna dahil olmakla ilgileniyor musunuz? Eğer öyleyse, hangi tematik alanlar ilginizi çeker? Ve bu çalışma gruplarında kurumunuzu kim temsil edebilir?
- 7.Kongre: Şu anda uluslararası bir mülteci kongresi tasarlama sürecindeyiz. Siz/kurumunuz Mart 2018'de Türkiye'de düzenlenecek olan uluslararası mülteci kongresine katılmakla ilgileniyor musunuz? Size göre kongrede mutlaka olması gereken şeyler nelerdir? Bu tür bir uluslararası kongreden beklentileriniz neler olur?

